

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม

1. ผศ.พระครูสุนทรธรรมโสภณ (วิเชียร ปุณฺณวฑฺฒโธ)
อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายจัดการศึกษา
2. รศ.วิไล ตั้งจิตสมคิด
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
3. รศ.พิน ดอกบัว
อดีตอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยศิลปากร
อดีตหัวหน้าภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ชาตรี โสภณพนิช. (2548, 12 ตุลาคม) ประธานกรรมการใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สัมภาษณ์.

บุญเกียรติ โชควัฒนา. (2548, 20 ตุลาคม) กรรมการผู้อำนวยการบริษัท ไอ.ซี.ซี.อินเตอร์
เนชั่นแนล จำกัด (มหาชน) สัมภาษณ์.

อนรรฐ ว่องวานิช. (2548, 23 พฤศจิกายน) ประธานกรรมการบริษัทอังกฤษตรางู จำกัด
สัมภาษณ์.

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ภาคผนวก ค :

ตำแหน่งสื่อของผู้ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

และ

ตำแหน่งสื่อขอความร่วมมือการใช้พื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัย

ที่ ศธ. 1545.12/ว1

โครงการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
172 ถนนอิสรภาพ
เขตธนบุรี กทม. 10600

20 กรกฎาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัย

นมัสการ / เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย คำขอวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายเอกวุฒิ สารมาศ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทและคุณธรรมของเศรษฐกิจในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รศ.ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม	ประธานกรรมการ
2. รศ.ดร.สมใจ ฤทธิสนธิ	กรรมการ
3. ผศ.มานพ นักการเรียน	กรรมการ

โครงการบัณฑิตศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงความรู้ ประสบการณ์และความสามารถ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือวิจัยดังกล่าวแก่นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา โครงการบัณฑิตศึกษา ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ปราณี รามสูต)

ผู้อำนวยการโครงการบัณฑิตศึกษา

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร 8901801 ต่อ 2120,2121 สายตรง 02-8901809 โทรสาร 02-8902308

ที่ ศธ 1545.12/20

โครงการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
172 ถนนอิสรภาพ
เขตธนบุรี กทม. 10600

9 สิงหาคม 2548

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เค้าโครงวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายเอกวุฒิ สารมาศ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทและคุณธรรมของเศรษฐกิจในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย ก่อนทำการเก็บข้อมูล

โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รศ.ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม	ประธานกรรมการ
2. รศ.ดร.สมใจ ฤทธิสนธิ	กรรมการ
3. ผศ.มานพ นักการเรือน	กรรมการ

โครงการบัณฑิตศึกษามีความประสงค์ขอให้ท่านช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวชุมชนในเขตพื้นที่ปกครองของท่านด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา โครงการบัณฑิตศึกษา ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ปราณี งามสุด)

ผู้อำนวยการ โครงการบัณฑิตศึกษา

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร 8901801 ต่อ 2120,2121

สายตรง 02-8901809 โทรสาร 02-8902308

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (แบบสอบถาม)

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง บทบาทและคุณธรรมของเศรษฐกิจในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 บทบาทของเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับ

- 1.1 ชาติ
- 1.2 ศาสนา
- 1.3 พระมหากษัตริย์และราชสำนัก

ตอนที่ 2 คุณธรรมของเศรษฐกิจ

- 2.1 สังคหวัตถุธรรม
- 2.2 ทิฏฐธัมมิกัตถธรรม
- 2.3 ฌราวาสธรรม
- 2.4 พรหมวิหารธรรม
- 2.5 เบญจศีล

ข้อตกลงในการวิจัย :

คำถามนี้ถามความเห็นของ.....เกี่ยวกับประวัติและผลงานของ.....ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นตัวแทนของเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ในการใช้ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ และจะใช้วิเคราะห์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

หากว่ารายละเอียดของข้อมูลในแต่ละข้อมีมาก ขอให้พิมพ์ใส่กระดาษอื่นมาให้ก็ได้ หรือส่งเป็นเล่มมาให้ก็ได้เพื่อสะดวกในการนำมาศึกษาวิจัยต่อไป

ขอขอบพระคุณล่วงหน้า

นายเอกวุฒิ สารมาศ

นักศึกษาปริญญาโท

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

สถานที่ติดต่อ

ที่ทำงาน โทร. 0-2429-1663, FAX. 0-2429-1241 มือถือ 0-9142-9685

คำชี้แจง. โปรดให้รายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมต่อไปนี้ที่ท่านมีต่อสังคมไทย

ตอนที่ 1 บทบาทของเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับ

1. บทบาทของเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับประเทศชาติ

1.1 บทบาทด้านสังคม เช่น

1.1.1. การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.1.2. การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน หรือมอบทุนเนื่องในโอกาสต่างๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.1.3. การช่วยเหลือกิจการต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2.3 การสังเคราะห์แก๊มีตรสหาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2.4 การบวงสรวงเทวดา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. บทบาทของเศรษฐกิจด้านพระพุทธศาสนา เช่น

2.1 ด้านการบริจาคทาน

2.1.1 การอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ด้านการรักษาศีลและเจริญภาวนา

2.2.1 การรักษาศีล 5 หรือ เบญจศีล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น
โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในวงเล็บที่ท่านเห็นว่าตรงกับท่านมากที่สุด

ก.วันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ (.....) ทำเป็นประจำ (.....) ไม่ได้ทำ

ข.วันมาฆบูชา (.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

ค.วันวิสาขบูชา (.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

ง.วันอาสาฬหบูชา (.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

จ.วันเข้าพรรษา (.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

ถ้ากระทำส่วนมากจะกระทำที่วัด.....

2.2.2 การปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การนั่งสมาธิ
และเดินจงกรม (.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

2.2.3 การกราบพระและไหว้พระที่บ้านเป็นประจำก่อนเข้านอน

(.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

2.2.4 การศึกษาหรือการอ่านหนังสือธรรมะ เช่น หนังสือธรรมะของพุทธทาส
พระพยอม หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ ฯลฯ

(.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

2.2.5 การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น
หลักไตรสิกขา หรือ หลักอิทธิบาท เป็นต้น

(.....) ทำ (.....) ไม่ได้ทำ

ตอนที่ 2 คุณธรรมเหล่านี้ทางพระพุทธศาสนาที่ท่านนำมาใช้ในชีวิตประจำวันมีหรือไม่อย่างไร
โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ หรือ X หน้าข้อที่ท่านเห็นว่าตรงหรือไม่ตรงกับคุณธรรม
ในตัวของท่าน

1. **สังคหัตถุธรรม** หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล
และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หรือหลักการสงเคราะห์ มี 4 ประการคือ

..... 1.1 **ทาน** การให้ คือ การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เสียสละ ช่วยเหลือกันด้วย
สิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

..... 1.2 **ปิยวาจา** หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาคุตมึ่น้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ
คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึง
คำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

..... 1.3 **อัตถจริยา** หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือ
กิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

..... 1.4 **สมานัตตตา** การมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติเสมอ
กัน ในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ
ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

2. **ทฤษฎีสามัคคีธรรม** หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน
หรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น มี 4 ประการ คือ

..... 2.1 **อุฏฐานสัมปทา** การถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการ
ปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดคล้อง ตรวจตรา
หาอุบายวิธีสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

..... 2.2 **อารักขสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภค
ทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน
ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

..... 2.3 **กัลยาณมิตรตา** การคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย
เลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

..... 2.4 **สมชีวิตา** ความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย
เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

3. **ฃรราวาสธรรม** หมายถึง ธรรมสำหรับฃรราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน
หรือหลักการครองชีวิตสำหรับคฤหัสถ์ มี 4 อย่าง คือ

..... 3.1 **สัจจะ** หมายถึง ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุคจริง ทำจริง

..... 3.2 **ทมะ** หมายถึง การฝึกฝน การข่มใจ ฝึคนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ
ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

..... 3.3 **ขันติ** หมายถึง ความอดทน ตั้งใจทำหน้าที่ การงาน
ด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

..... 3.4 **จาคะ** หมายถึง การเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย
และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการ
ของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเพื่อผู้อื่น ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

4. **พรหมวิหารธรรม** หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจ
อันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ มี 4 อย่าง คือ

..... 4.1 **เมตตา** หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข
มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

..... 4.2 **กรุณา** หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะ
ปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

..... 4.3 **มุทิตา** หมายถึง ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง
กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

..... 4.4 อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง คือ มีจิตเรียบเที่ยงธรรมจตุ
ตราขัง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย
สงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว หรือเขาควรได้รับผล
อันสมกับความรับผิดชอบของตน

5. เบญจศีล หมายถึง หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษา
กายวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว มี 5 อย่าง

..... 5.1 เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน

..... 5.2 เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์
ทำลายทรัพย์สิน

..... 5.3 เว้นจากการประพฤติดีกในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่
หวงแหน

..... 5.4 เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

..... 5.5 เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจาก
สิ่งเสพติดให้โทษ

ขอขอบพระคุณที่ช่วยตอบข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ภาคผนวก จ

ประวัติและผลงานของเศรษฐกิจที่ใช้ในการวิจัย

ประวัติโสมกเศรษฐี

โสมกะเป็นเศรษฐีแห่งเมืองโกสัมพี ผู้ใฝ่ใจในการทำบุญและบริจาคทานมากผู้หนึ่ง ทั้งนี้เพราะชีวิตเมื่อครั้งเยาว์วัยของท่านรอดพ้นจากความตายมาหลายครั้ง จึงคิดว่าเป็นเพราะผลบุญเก่าที่เคยกระทำไว้ ฉะนั้นในชาตินี้จึงพยายามสร้างบุญไว้ให้มาก

โสมกะเป็นบุตรของหญิงโสภณิในเมืองโกสัมพี หลังจากคลอดแล้วมารดาได้นำไปทิ้งที่กองขยะ ต่อมาเมื่อผู้ไปพบเข้าจึงเก็บมาเลี้ยงไว้ และในวันนั้นเองเศรษฐีชาวเมืองโกสัมพีท่านหนึ่งไปเฝ้าพระราชตามปกติ ได้พบปุโรหิตผู้มีความชำนาญทางโหราศาสตร์ จึงทราบจากปุโรหิตว่าเด็กที่เกิดในวันนี้ต่อไปจะได้เป็นเศรษฐีผู้ประเสริฐของเมืองโกสัมพี เมื่อกลับถึงบ้านท่านเศรษฐีจึงให้นางกาลีหญิงรับใช้ไปสืบหาเด็กชายที่เกิดในวันนี้แล้วซื้อมา นางกาลีพยายามสืบหาจนพบและซื้อทารกมาด้วยเงิน 1,000 กหาปณะ ท่านเศรษฐีได้เลี้ยงทารกไว้ด้วยความตั้งใจว่า ถ้าภรรยาของตนซึ่งกำลังมีครรภ์แก่คลอดบุตรมาเป็นหญิงก็จะให้แต่งงานกัน

ครั้นต่อมาอีก 2-3 วัน ภรรยาของท่านซึ่งกำลังมีครรภ์แก่คลอดบุตรมาเป็นชาย ท่านเศรษฐีต้องการให้บุตรชายได้ตำแหน่งเศรษฐีในวันข้างหน้า จึงวางแผนฆ่าโสมกะเสีย โดยให้นางกาลีเป็นผู้กระทำการ เศรษฐีพยายามกำจัดหลายครั้งหลายวิธีด้วยกันแต่ก็ไร้ผล ทำให้เสียเงินไปเพราะการนี้เป็นจำนวนมาก แต่ท่านก็ยังไม่เลิกล้มความคิดที่จะฆ่าโสมกะ

ต่อมา ท่านเศรษฐีได้ไปว่าจ้างช่างปั้นหม้อผู้เป็นสหายให้ฆ่าโสมกะด้วยเงิน 1,000 กหาปณะ ในวันรุ่งขึ้น ท่านเศรษฐีจึงใช้ให้โสมกะนำข้าวไปบอกช่างปั้นหม้อที่บ้าน ระหว่างทางโสมกะได้พบน้องชายซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีกำลังเล่นคลีแพ้แค้นเพื่อนอยู่ น้องชายขอร้องให้เขาช่วยเล่นแทนเพื่อทำแค้นให้ทันเพื่อน โดยอาสาที่จะนำข้าวไปบอกช่างปั้นหม้อให้ ฉะนั้นบุตรชายของเศรษฐีจึงถูกฆ่าตาย เมื่อเศรษฐีทราบข่าวก็รู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ยังไม่ละความพยายามที่จะฆ่าโสมกะ

เศรษฐีจึงคิดอุบายส่งโสมกะไปยังหมู่บ้านสวย 100 บ้านของท่าน เพื่อให้หัวหน้าหมู่บ้านจัดการฆ่าเสีย โดยเขียนจดหมายสั่งการให้โสมกะนำไป ระหว่างเดินทางโสมกะได้หยุดพักที่บ้านของเศรษฐีในชนบทซึ่งเป็นสหายของบิดา เมื่อรับประทานอาหารแล้วก็กลับไปบุตรสาวของเศรษฐีในชนบทเห็นโสมกะก็หลงรัก นางเห็นจดหมายผูกอยู่ที่ชายผ้าจึงนำมาอ่านแล้วเปลี่ยนข้อความเสียใหม่ เป็นสั่งให้หัวหน้าหมู่บ้านสวยช่วยจัดการแต่งงานระหว่างโสมกะกับบุตรสาวเศรษฐีในชนบท โดยให้เก็บบรรณาการจากบ้านสวยมาจัดงานและปลุกเรือนหอให้ด้วย เมื่อโสมกะเดินทางต่อไปถึงหมู่บ้านสวย หัวหน้าหมู่บ้านจึงจัดการให้ตามข้อความในจดหมาย เมื่อบิดาของโสมกะทราบข่าวก็รู้สึกเสียใจมากถึงกับล้มป่วยลง มีอาการทรุดหนักลงไปเรื่อยๆ

โฆสกะและภรรยาเดินทางมาเยี่ยมเมื่อเศรษฐีมีอาการหนักมากแล้ว ก่อนตายเศรษฐีพยายามพูดว่า จะไม่ยกทรัพย์สมบัติให้โฆสกะ แต่กลับพูดเป็นว่ายกให้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 14 –25)

เมื่อท่านเศรษฐีถึงแก่กรรม พระเจ้าอุเทนได้ทำมาปณกิจศพของเศรษฐี แล้วแต่งตั้ง โฆสกะผู้เป็นทายาทรับตำแหน่งเศรษฐีแทนบิดา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 25 –26)

ต่อมาภรรยาของโฆสกะได้เล่าเรื่องที่เศรษฐีผู้เป็นบิดาคิดฆ่าโฆสกะให้สามีทราบ ครั้งแรกโฆสกะไม่เชื่อ แต่เมื่อไปถามนางกาฬิหิง္งิรับใช้จึงได้ทราบเรื่องราวทั้งหมดว่า เศรษฐีได้พยายามฆ่าตนมาหลายครั้งแล้วแต่ไม่สำเร็จ เมื่อโฆสกะทราบความจริงก็รู้สึกเสียใจ และคิดว่าตนมีกรรมมากไม่ควรประมาทอีกต่อไป สมควรจะสร้างบุญสร้างกุศลไว้ตั้งแต่บัดนี้ จึงได้สร้างโรงงานแล้วสละทรัพย์วันละพันกหาปณะเพื่อให้ท่านแก่คนจนและคนเดินทางไกล โดยให้กุฎุมพีชื่อว่ามิตตะรับหน้าที่ดูแลเรื่องนี้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 27 –28)

โฆสกะเศรษฐีมีเพื่อนเป็นเศรษฐีแห่งภัททเวศยนคร ครั้งหนึ่งได้เกิดอหิวาตกโรค ระบาดที่ภัททเวศยนคร ภัททเวศยเศรษฐีจึงพาภรรยาและบุตรสาวหนีโรคระบาดไปหาโฆสกะเศรษฐี ที่เมืองโกสัมพี การเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบากเสบียงที่เตรียมไปหมดลง ท่านเศรษฐีและ ภรรยาได้ถึงแก่กรรมลงก่อนที่จะได้พบกับโฆสกะ บุตรสาวชื่อสามาวดีได้เข้าไปขออาหาร จากโรงงานของโฆสกะเศรษฐี เมื่อโฆสกะทราบว่าป็นธิดาของภัททเวศยเศรษฐีจึงรับนาง ไว้เป็นบุตรบุญธรรม ต่อมาพระเจ้าอุเทนผู้ครองนครโกสัมพีได้ทอดพระเนตรเห็นนางสามาวดี ก็เกิดความเลื่อมใส จึงได้ส่งสาส์นไปขออนางสามาวดีต่อโฆสกะเศรษฐี นางจึงได้เป็นชายาของ พระเจ้าอุเทน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 28 –33)

ครั้งหนึ่ง นางขุชชุตตราซึ่งเป็นข้าหลวงของนางสามาวดีได้ฟังธรรมของ พระพุทธเจ้าจนบรรลุโศดาบัน นางสามาวดีและบริวารทราบจึงให้นางขุชชุตตราแสดงธรรม ตามที่ได้ฟังจากพระพุทธเจ้าให้พวกนางฟัง จนบรรลุโศดาบันกันทุกคน จากนั้นนางสามาวดี และบริวารก็เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และหาโอกาสถวายทานและฟังธรรมเสมอ นางสามาวดี ผู้นี้ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้เลิศในทางเจริญเมตตา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 49 –50)

โฆสกะเศรษฐีมีเพื่อนเป็นเศรษฐีในกรุงโกสัมพี 2 ท่าน คือ กุกกุฎเศรษฐี กับปาวาริกเศรษฐี เศรษฐีทั้ง 3 ท่านนี้เลื่อมใสพวกดาบสและให้การบำรุงพวกดาบสด้วยดีเสมอมา ภายหลังพวกดาบสได้แนะนำให้รู้ถึงเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า ก็เกิดความเลื่อมใสจึงเดินทาง

ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เมืองสาวัตถี เมื่อได้ฟังธรรมของพระองค์แล้วก็บรรลุโศคาบันทั้ง 3 ท่าน เมื่อโฆสกะและสหายกลับมาเมืองโกสัมพีก็ได้สร้างอารามถวายพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ท่านละแห่ง และให้ความอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาตลอดมา สำหรับอารามที่โฆสกะเศรษฐีสร้างขึ้น ที่เมืองโกสัมพีนันต์ได้แก่ โฆสิตาราม (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 44-48) ซึ่งถือว่าเป็นอารามที่สำคัญแห่งหนึ่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ประวัติอนาถบิณฑิกเศรษฐี

อนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นเศรษฐีมหาศาลแห่งเมืองสาวัตถี ท่านเป็นอุบาสกผู้มีชื่อเสียงในพระพุทธศาสนา ที่ชาวพุทธทั่วไปจะรู้จักชื่อของท่านเป็นอย่างดี จากเรื่องราวในคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะว่าในสมัยพุทธกาล ท่านเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก เป็นอุปัฏฐากที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ท่านบริจาครทรัพย์เป็นจำนวนมาก โดยการทำบุญและถวายทานอย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญจนเป็นที่เลื่องลือทั่วไปคือท่านได้ซื้อที่ดินและสร้างอารามที่ใหญ่โตและสำคัญที่สุด คือ เขตวนาราม

อนาถบิณฑิกเศรษฐี มีชื่อเดิมว่าสุทัตตะ เป็นบุตรของเศรษฐีศุมนะ ภรรยาของท่าน ชื่อว่าปุลลัญญลักขณาเทวี ซึ่งเป็นน้องสาวของเศรษฐีเมืองราชคฤห์ มีบุตรชาย 1 คน ชื่อว่า กาละ และมีบุตรสาว 3 คน ชื่อว่า มหาสุภักทา จุลสุภักทา และศุมนา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 148)

อนาถบิณฑิกเศรษฐี มีอาชีพทางการค้าขาย ท่านต้องเดินทางไปต่างเมืองบ่อยๆ เพื่อติดต่อธุรกิจการค้า ครั้งหนึ่งท่านเดินทางไปธุระเกี่ยวกับการค้าขายที่เมืองราชคฤห์ และได้ไปพักกับเศรษฐีเมืองราชคฤห์ผู้เป็นพี่ของภรรยา ในวันนั้นเองที่บ้านของเศรษฐีเมืองราชคฤห์ กำลังวุ่นวายเกี่ยวกับการจัดเตรียมอาหาร เพื่อถวายพระพุทธเจ้าและสาวกในวันรุ่งขึ้น อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีความต้องการที่จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ยังไม่มีโอกาส ฉะนั้นในวันรุ่งขึ้นท่านจึงเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ป่าสีกวันตั้งแต่เช้ามืด ในขณะที่พระพุทธเจ้ากำลังจงกรมอยู่ เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นอนาถบิณฑิกเศรษฐี จึงเสด็จลงจากสถานที่จงกรม มาประทับนั่งบนอาสนะแล้วตรัสทักทายอนาถบิณฑิกเศรษฐี จากนั้นก็ทรงแสดงพระธรรมเทศนาให้ฟัง ทำให้อนาถบิณฑิกเศรษฐีเกิดความซาบซึ้งจนบรรลุโสดาบัน และได้ปวารณาตัวเป็นอุบาสกผู้ยึดถือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ก่อนลากลับท่านเศรษฐียังได้นิมนต์พระพุทธเจ้า และสาวกไปฉันภัตตาหารที่บ้านของเศรษฐีเมืองราชคฤห์ในเช้าวันรุ่งขึ้นด้วย

เมื่อเศรษฐีเมืองราชคฤห์ทราบว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้นิมนต์พระพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์มาฉันภัตตาหาร ก็คิดว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นแขกมาพักที่บ้านของตน จึงเสนอให้ยืมทรัพย์เพื่อใช้ในการซื้ออาหารและสิ่งของถวายทาน แต่อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีทรัพย์ที่จะใช้จ่ายในการนี้อยู่แล้วจึงไม่รับ นอกจากนี้ชาวเมืองราชคฤห์หรือแม้แต่พระเจ้าพิมพิสาร ก็เสนอให้อนาถบิณฑิกเศรษฐียืมทรัพย์เพื่อใช้ในการถวายบิณฑบาตครั้งนี้ เพราะเห็นว่าเป็นแขกเมืองมา แต่อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็ไม่รับเช่นกัน

เมื่อถึงเวลาเช้า พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ได้มาที่บ้านของเศรษฐี

เมืองราชคฤห์ตามคำนิมนต์ อนาคตบัณฑิตเศรษฐีจึงได้ถวายภัตตาหารและค้อยปรนนิบัติจนเสร็จภัตกิจ จึงได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าและพระสาวกให้ไปจำพรรษาที่เมืองสาวัตถีบ้าง พระพุทธเจ้า ก็ทรงรับอาราธนา

เมื่ออนาคตบัณฑิตเศรษฐีทำธุรกิจในเมืองราชคฤห์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เดินทางกลับนครสาวัตถี ระหว่างทางท่านได้ชักชวนมิตรสหายผู้รู้จักคุ้นเคยให้ช่วยกันจัดเตรียมสร้างวิหารที่พำนักตามเส้นทางที่จะเข้าเมืองสาวัตถี เพื่อคอยต้อนรับการมาเยือนของพระผู้มีพระภาคเจ้า และเมื่อท่านเศรษฐีไปถึงนครสาวัตถีแล้ว ก็ออกแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อสร้างอาราม ในที่สุดก็พบสวนเชตะวันของเจ้าเศรษฐกุมารเป็นสถานที่ที่เหมาะสมที่สุด จึงติดต่อขอซื้อด้วยราคาแพงมาก แล้วสร้างวิหารต่างๆ ขึ้นในสวนนั้น เมื่อเสร็จแล้วก็ทำพิธีถวายวิหารและจัดงานฉลอง ท่านเศรษฐีใช้จ่ายทรัพย์เกี่ยวกับการซื้อที่ดิน การสร้างวิหาร และการจัดงานฉลองเป็นเงินทั้งสิ้น 54 โกฏิ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 4) จากผลของการซื้อสวนเชตะวัน และสร้างมหาวิหารถวายแด่พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ ประกอบกับความใส่ใจในการทำบุญถวายทาน อย่างสม่ำเสมอของท่าน ท่านอนาคตบัณฑิตเศรษฐีจึงได้รับยกย่องว่าเป็นเลิศในทางถวายทานฝ่ายอุบาสก

อนาคตบัณฑิตเศรษฐี เป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก ท่านจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าวันละ 2 ครั้งเป็นประจำ ทุกครั้งที่ไปท่านจะนำข้าวของไปถวายพระภิกษุและสามเณรด้วยเสมอ เช่น อาหาร ยา น้ำอัฐิขาน เป็นต้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 4) นอกจากนี้ ท่านยังได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ให้ไปรับภัตตาหารที่บ้านวันละ 2,000 รูปเป็นประจำ อีกด้วย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 4) ท่านเศรษฐี เป็นบุคคลที่ประชาชนทั่วไป ให้ความเคารพนับถือ ดังนั้น เมื่อชาวบ้านจัดงานมงคลต่างๆ ตลอดจนการทำบุญหรือถวายสิ่งของเครื่องใช้แก่พระภิกษุสงฆ์ คนเหล่านั้นก็มักจะเชิญท่านเศรษฐีไปร่วมงานด้วยเสมอ เพื่อให้คำปรึกษาและคำแนะนำ เพราะท่านเศรษฐีทราบว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่เหมาะสมและเป็นความต้องการ ของพระภิกษุสงฆ์ ถ้าท่านเศรษฐีไปร่วมงานด้วยพระภิกษุสงฆ์ก็จะได้ฉันตามความพอใจ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 147)

นับตั้งแต่อนาคตบัณฑิตเศรษฐีได้บรรลุโสดาบันเป็นต้นมา ท่านเศรษฐีจะรักษาศีล 5 เป็นประจำ และเมื่อถึงวันอุโบสถท่านเศรษฐีและคนในบ้านของท่านทุกคนจะรักษาศีลอุโบสถศีล แม้แต่เด็กที่ยังไม่หย่านม ท่านเศรษฐีก็จะให้ดื่มของที่มีรสหวานแทนอาหารเมื่อถึงยามวิกาล ส่วนนายกาละซึ่งเป็นบุตรชายของท่านเศรษฐี เป็นผู้ไม่สนใจการทำงาน ไม่สนใจในการฟังธรรม ท่านเศรษฐีพยายามที่จะให้บุตรชายของท่านหันมาสนใจการทำบุญและการฟังธรรมแต่ไม่สำเร็จ ผลที่สุดท่านต้องคิดสินบนให้กาละผู้เป็นบุตรชายไปฟังธรรมที่วิหาร จนบุตรชายของท่าน

ได้บรรลุโศคาบันในกาลต่อมา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 59 – 60)

ถึงแม้ว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐีจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าบ่อยๆ และถวายภัตตาหาร รวมทั้งสิ่งของต่างๆ แก่พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์อยู่เสมอก็ตาม แต่ท่านไม่เคยทูลถามปัญหาธรรมะต่อพระพุทธองค์เลย ทั้งนี้เพราะเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าจะเข้าใจว่าการบริจาคทานของท่าน เป็นเครื่องผูกมัดให้พระองค์ต้องแสดงธรรมให้ฟังเป็นการตอบแทน อีกประการหนึ่งเป็นเพราะอนาถบิณฑิกเศรษฐีมีความเคารพรักในพระศาสดาเป็นอย่างยิ่ง จึงไม่ต้องการให้พระองค์ต้องลำบากในการตอบปัญหา ท่านเศรษฐีจึงไม่เคยทูลถามเรื่องใด ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงทราบความคิดเหล่านี้ดีและทรงดำริว่า เศรษฐีผู้นี้รักเราอย่างไม่ถูกต้อง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 5) แต่ถึงอย่างไรพระองค์ก็ทรงแสดงธรรมให้ท่านเศรษฐีฟังบ่อยๆ และเมื่อท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีประสบปัญหาต่างๆ ก็มักจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วเล่าเรื่องเหล่านั้นให้ฟังอยู่เสมอ ซึ่งพระพุทธเจ้าจะเทศนาให้ฟัง หรือนำเหตุการณ์ในอดีตมาเล่าให้ท่านฟังหลายครั้ง ซากดที่นำมาเทศนาให้ฟัง ได้แก่ อปิลณกซากด ขทริงคารซากด โรหิณีซากด ปุณณปาติซากด กภาพรรณิซากด ออกัตถุญซากด เวรียซากด ลิริซากด เป็นต้น

อนาถบิณฑิกเศรษฐีเคยประสบปัญหาด้านการเงิน ทำให้ทรัพย์สินร่อยหรอลงไป สาเหตุมาจากการค้าประคบกับพวกพานิชู้เงินท่านไปถึง 18 โกฏิ ก็ยังไม่นำมาใช้ และเงินอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นทรัพย์สมบัติของตระกูลที่ท่านฝังไว้ใกล้ฝั่งแม่น้ำก็ถูกน้ำเซาะจนฝังพัง ทรัพย์สมบัติจมลงในแม่น้ำหมด ท่านจึงยากจนลงตามลำดับ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 :10) จึงไม่สามารถจะบำรุงภิกษุสงฆ์ได้อย่างดีเหมือนแต่ก่อน แต่ท่านก็ยังถวายทานแก่พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ตลอดมา เมื่อถึงคราวยากจนท่านต้องถวายของไม่ดีที่ไม่เคยถวายมาก่อน เช่น ปลายข้าวและน้ำผักดอง เป็นต้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 :10) ทำให้ท่านรู้สึกไม่สบายใจ พระพุทธเจ้าทรงทราบจึงทรงเทศนาให้กำลังใจแก่ท่านเสมอ เช่น ได้ตรัสเวลามสูตร โดยกล่าวถึงการถวายทานที่ได้ผลมาก มิได้ขึ้นอยู่กับสิ่งของว่าดีหรือไม่ดี แต่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ถวาย และตรัสถึงเรื่องการทำทานที่ได้ผลมากให้ฟัง

ต่อมาอนาถบิณฑิกเศรษฐีกลับร่ำรวยขึ้นเหมือนเดิม ในพระธรรมปทัฏฐกถากล่าวว่า เทวดาที่อาศัยอยู่ที่ซุ้มประตูบ้านของท่านช่วยไว้ โดยแปลงกายเป็นเสมียนของเศรษฐีนำสัญญา กู้เงิน ไปทวงหนี้จากลูกหนี้มาให้ และช่วยให้ได้เงินที่จมอยู่ในแม่น้ำกลับคืนมาด้วย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 :12 -13) มีเรื่องราวที่กล่าวถึงบุญวาสนาของอนาถบิณฑิกเศรษฐีว่า ท่านเป็นคนมีสิริ เมื่อท่านยากจนลงแล้วกลับร่ำรวยขึ้นมาอีกนี้

ทำให้พราหมณ์แห่งเมืองสาวัตถีท่านหนึ่งผู้รู้ลักษณะสิริ เห็นว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐีมีสิริกลับคืนมา จึงคิดที่จะขโมยสิริมาเป็นของตน จึงไปหาอนาถบิณฑิกเศรษฐีที่บ้าน เมื่อสังเกตดูก็ทราบวาสิริของท่านเศรษฐีอยู่ที่ไก่อ พราหมณ์จึงขโมยไก่อตัวนั้น เมื่อเศรษฐีออกปากยกให้ สิริก็เคลื่อนจากไก่อไปอยู่ที่แก้วมณี พราหมณ์จึงขโมยแก้วมณี สิริก็เคลื่อนไปอยู่ที่ตระเว็ด เมื่อพราหมณ์ขโมยตระเว็ดนั้นอีก สิริก็เคลื่อนไปอยู่ที่นางบุญญลักษณาเทวี ภรรยาของเศรษฐี พราหมณ์ทราบว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐีคงไม่ยกภรรยาให้ตนแน่ จึงรู้ว่าสิรินั้นเป็นของที่ไม่อาจขโมยกันได้ จึงสารภาพความจริงกับอนาถบิณฑิกเศรษฐี เมื่อท่านเศรษฐีไปเฝ้าพระพุทธเจ้าก็กราบทูลเรื่องนี้ให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าจึงทรงเล่าสิริชาดก ให้ฟัง

อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นคนฉลาดมีเหตุมีผลและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ท่านมีเพื่อนคนหนึ่งที่มีนามไม่เป็นมงคลนัก คือ กาพกรรณิ เคยเป็นเพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เยาว์วัย แต่กาพกรรณิ โชคไม่ดี ต้องตกอับยากจนลง อนาถบิณฑิกเศรษฐีจึงให้มาอยู่ที่บ้าน บรรดาญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงต่างพากันท้วงติงว่าไม่ควรให้กาพกรรณิอยู่ในบ้าน เพราะมีชื่อไม่เป็นมงคล แต่ท่านเศรษฐีเห็นว่าไม่มีเหตุผลเพียงพอจึงไม่เชื่อฟัง ครั้งหนึ่งอนาถบิณฑิกเศรษฐีไปธุรกิจค้าขายต่างเมือง คืนนั้นขโมยได้บุกเข้ามาในบ้านเพื่อลักทรัพย์ เพราะได้กาพกรรณิช่วยขับไล่ขโมยออกไปจึงไม่เสียทรัพย์สิ่งใดเลย ทำให้อนาถบิณฑิกเศรษฐีพอใจมาก

นอกจากอนาถบิณฑิกเศรษฐีจะเป็นคนมีเหตุผลแล้ว ยังฉลาดในการกล่าวโทษอีกด้วย ท่านเคยได้ตอบปัญหากับพวกปริพาชกถึงเรื่องทิวลิปด้วยเหตุผลที่เหนือกว่า และถ้อยคำที่คมคายจนปริพาชกต้องยอมจำนน ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ชมเชยความสามารถของท่าน

ก่อนสิ้นชีวิตอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นไข้หนัก ได้รับทุกขเวทนามาก ในขณะที่นอนป่วยอยู่นั้น ท่านได้ส่งคนไปกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ และให้ถวายบังคม พระพุทธองค์แทนท่านด้วย แล้วให้ไปแจ้งเรื่องการป่วยของท่านให้พระสารีบุตรทราบ พร้อมกับนิมนต์ให้พระเถระมาที่บ้านเพื่อเป็นการอนุเคราะห์ด้วย พระสารีบุตรรับนิมนต์แล้วไปเยี่ยมท่านเศรษฐีโดยมีพระอานนตติดตามเป็นปัจฉาสมณะ ท่านเศรษฐีเรียนให้ทราบว่าตนมีทุกขเวทนามาก พระสารีบุตรจึงเทศนาอนาถบิณฑิกโกฎาสุตระให้ฟัง ท่านเศรษฐีฟังพร้อมกับทำใจไม่ยึดเหนี่ยวสิ่งต่างๆ ในร่างกายตามคำแนะนำของพระเถระ ทำให้ความเจ็บปวดหายไป และเกิดความปิติยินดีจนน้ำตาไหลที่ได้มีโอกาสฟังธรรมอันลึกซึ้งเช่นนี้ เมื่อพระเถระทั้งสองกลับไปแล้วไม่นานนัก อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็ถึงแก่กรรมแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ท่านกลับมาปรากฏที่เชตวันาราม ถวายบังคมพระพุทธเจ้าแล้วกล่าวสุภาษิต และชมเชยพระสารีบุตร

ประวัตินางวิสาขามหาอุบาสิกา

ชาติกาล

วิสาขาคือลูกสาวของท่านธัญชัยเศรษฐี มารดาชื่อว่าสุมนาเทวี ปู่ชื่อว่าเมณฑกเศรษฐี และย่าชื่อว่าจันทปทุมมา ตระกูลนี้อาศัยอยู่ในเมืองภัททิยะแห่งแคว้นอังคะ คัมภีร์ธรรมบท อรรถกถา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 3 – 5) กล่าวว่าในเมืองนี้มีมหาเศรษฐีผู้มีทรัพย์สมบัติมหาศาลเป็นที่รู้จักกันทั่วชมพูทวีป 5 ท่าน กล่าวคือ เมณฑกเศรษฐี โชติยหรือโชติกเศรษฐี ชฎิลเศรษฐี ปุณณเศรษฐี และกาพลียเศรษฐี

บรรดามหาเศรษฐีทั้งหลายนั้น เมณฑกเศรษฐีได้ทราบข่าวการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าพร้อมกับภิกษุสงฆ์เพื่อประกาศพระศาสนาในเมืองภัททิยะ จึงได้เรียกวินิสาขาคือหลานสาวมาแล้วกล่าวว่า เป็นขาวดีที่เป็นสิริมงคลทั้งแก่เธอและพวกเรา เธอพร้อมด้วยเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน 500 คน และพร้อมด้วยบริวารอีก 500 คน จงรีบขึ้นรถ 500 คัน เพื่อไปคอยต้อนรับพระองค์เถิด

การบรรลุนิพพาน

วิสาขาพร้อมด้วยเพื่อนๆ เดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ทรงประทับอยู่ ณ ชาติยาน (สวนมะลิ) พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพวกเธอเหล่านั้น เมื่อจบพระธรรมเทศนา วิสาขาก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน ด้วยการได้ฟังธรรมครั้งแรกในขณะที่เธอมีอายุ 7 ขวบ และเพื่อนๆ ก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันเหมือนกัน ต่อจากนั้นวิสาขาพร้อมด้วยเพื่อนๆ ได้อาราธนาในมณฑลพระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เพื่อฉันภัตตาหารที่บ้านของเมณฑกเศรษฐีด้วย

ในวันรุ่งขึ้น ท่านเศรษฐีพร้อมด้วยครอบครัวได้ถวายภัตตาหารแก่พระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จากนั้นได้ฟังพระธรรมเทศนาจนได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบันทุกคน และยังได้ถวายภัตตาหารที่บ้านอีกเป็นเวลา 15 วัน

คัมภีร์ปุคคัลบัญญัติอรรถกถา และในติกนิบาต อังคุตตรฎีกา พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยเล่มที่ 2 ข้อที่ 88- 91 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 239) บันทึกไว้ว่า นางวิสาขาคือบุคคัล 1 ในจำนวน 7 ท่าน (ได้แก่ อนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขามหาอุบาสิกา จุลรถเทวบุตร มหารถเทวบุตร อนนถรรณเทวบุตร ท้าวสักกเทวราช และนาคทัตตเทวบุตร) เป็นบุคคัลที่ได้โสดาปัตติผลอุทฺธกโสด เป็นผู้จะเกิดในสวรรค์ 6 ชั้น นางวิสาขานั้นเกิดบนสวรรค์ชั้นนิมมานรดี แล้วจะเกิดในชั้นอวิหา อดปปา สุทฺธสา สุทฺธสี และนิพพานในชั้นอนิภูฏพรหม

(สุทธาวาส 5) ไม่กลับมาเกิด ในโลกมนุษย์อีก จึงทำให้ได้เสวยทิพย์สมบัติอยู่ตลอดกาลนาน

การย้ายถิ่นฐาน

การย้ายถิ่นฐานของตระกูลใหญ่ๆ โดยเฉพาะตระกูลมหาเศรษฐีเพื่อไปตั้งถิ่นฐานใหม่ นั้นย่อมมีผลกระทบอย่างแน่นอน โดยเฉพาะสังคมอินเดียในสมัยนั้น มหาเศรษฐีเป็นผู้มีความสำคัญต่อพระราชที่ปกครองในแคว้นนั้นๆ เพราะเศรษฐีเป็นผู้ดำเนินธุรกิจสำคัญๆ ในเมืองหลายอย่างที่มิผลช่วยให้เศรษฐกิจและสังคมเจริญ เช่น การค้าขายภายในเมือง การติดต่อค้าขายกับคนต่างเมือง ช่วยส่งเสริมกิจกรรม การช่างฝีมือต่างๆ เป็นผู้ควบคุมการเงินโดยมีหน้าที่คล้ายธนาคาร เป็นหัวหน้ากลุ่มอาชีพ (พงศัพัตน์ จันทรวราทิตย์, 2522 : 24)

ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งแคว้นโกศล ซึ่งเป็นพระญาติกับพระเจ้าพิมพิสารในฐานะเป็นพระภักดาของภคินีของพระองค์ จึงทรงดำริว่าในแคว้นของพระเจ้าพิมพิสารมีมหาเศรษฐีผู้มีทรัพย์มหาศาลทั้งหมด 5 คนด้วยกัน แต่แคว้นของพระองค์ไม่มีมหาเศรษฐีเช่นนี้ ทรงมั่นพระทัยว่า การที่พระองค์จะเสด็จไปเพื่อขอมหาเศรษฐีคนใดคนหนึ่งในครั้งนี้ย่อมสำเร็จ พระประสงค์ จึงเสด็จไปราชสำนักของพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ แสดงพระประสงค์ให้พระองค์ได้ทรงทราบ

ส่วนพระเจ้าพิมพิสารทรงคัดค้านการย้ายบรรดาตระกูลใหญ่ๆ เป็นต้นว่าตระกูลโชติยเศรษฐีนั้นย่อมทำให้เกิดความโกลาหล ก่อความลำบากต่อผู้อพยพ เพราะการย้ายตระกูลใหญ่ๆ เป็นเหมือนกับแผ่นดินไหว เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยืนยันว่า หากพระองค์ไม่ได้มหาเศรษฐีแม้สักคนหนึ่งไปด้วย พระองค์จะไม่เสด็จกลับเมืองสาวัตถี เมื่อเป็นเช่นนี้พระเจ้าพิมพิสารทรงปรึกษากับอำมาตย์ทั้งหลาย และตกลงกันว่า จะมอบธัญชัยเศรษฐี ซึ่งเป็นบุตรชายของท่านเมณฑกเศรษฐีถวายให้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศล จึงเรียกธัญชัยเศรษฐีมาสอบถามความสมัครใจ ท่านเศรษฐีนี้ยอมรับพระบัญชาว่าจะไปอยู่เมืองสาวัตถี

ธัญชัยเศรษฐีพาครอบครัวและบริวารติดตามขบวนเสด็จของพระเจ้าปเสนทิโกศลไปเมืองสาวัตถีด้วย ในระหว่างการเดินทางนั้น ท่านธัญชัยเศรษฐีได้เห็นสถานที่รื่นรมย์แห่งหนึ่งเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองสำหรับตระกูลใหญ่ๆ เช่นตน เพราะปกติในเมืองนั้นมีประชาชนอยู่กันอย่างแออัด ประกอบกับบริวารของตนมีจำนวนมากไม่เหมาะที่จะเข้าไปอยู่ในเมือง จึงทูลถามพระราชไปถึงสถานที่แห่งนี้อยู่ภายใต้การปกครองของแคว้นใด เมื่อทราบว่า เป็นสถานที่ที่อยู่ในความปกครองของพระองค์ จึงทูลขออนุญาตสร้างเมืองที่นี่ พระองค์ก็ทรงอนุญาตตามที่ทูลขอ

หลังจากที่พระองค์เสด็จกลับเมืองสาวัตถีแล้ว ฝ่ายธนัญชัยเศรษฐีพร้อมด้วยญาติพี่น้อง และข้าทาสบริวารของตนได้พากันสร้างเมืองขึ้นใหม่ โดยให้ชื่อเมืองใหม่ว่า “สาเกต” แปลว่าเป็นสถานที่ที่ธนัญชัยเศรษฐีได้จับจองแล้วในเวลาเย็นของวันนั้น ซึ่งเมืองนี้อยู่ห่างจากเมืองสาวัตถีประมาณ 7 โยชน์

การแต่งงาน

วิชาขาได้ติดตามมารดาบิดาไปอยู่เมืองสาเกตด้วย ส่วนในเมืองสาวัตถีนั้นยังมีตระกูลเศรษฐีอยู่ตระกูลหนึ่งชื่อว่า มิคารเศรษฐี ท่านมีลูกชายอยู่คนหนึ่งชื่อว่า ปุณณวัณณกุมาร เมื่อเจริญวัยพอที่จะแต่งงานได้ ท่านมิคารเศรษฐีกับภริยาอยากจะให้ลูกชายแต่งงานเพื่อต้องการให้มีบุตรไว้สืบสกุล เพราะธรรมดาตระกูลเศรษฐีหากไม่มีบุตรไว้สืบสกุลก็ตั้งอยู่ไม่ได้กลัวว่าทรัพย์สมบัติจะต้องตกเป็นของหลวง ด้วยเหตุนี้ ท่านทั้งสองจึงขอร้องให้ลูกชายแต่งงานกับหญิง ที่ตนเองพอใจ ปุณณวัณณแม้จะไม่ชอบชีวิตการแต่งงาน เมื่อถูกรบเร้าบ่อยๆ จึงรับปากว่าจะแต่งงาน แต่มีเงื่อนไขว่าผู้หญิงคนนั้นต้องประกอบด้วยความงาม 5 ประการ ได้แก่ ผมงาม เนื้องาม กระดูงาม ผิวงาม และวัยงาม

เมื่อลูกชายตกลงแล้วท่านมิคารเศรษฐีจึงเชิญพราหมณ์ 108 ท่าน มารับประทานอาหารที่บ้านพร้อมทั้งสอบถามว่า หญิงที่มีความเพียบพร้อมด้วยความงาม 5 ประการ ตามเงื่อนไขที่ลูกชายของเราต้องการมีบ้างไหม เมื่อทราบว่ามี ท่านทั้งสองจึงคัดเลือกพราหมณ์ 8 ท่านแล้วมอบทรัพย์สมบัติจำนวนหนึ่งเป็นทุนในการเสาะแสวงหาหญิงดังกล่าว จากนั้นได้มอบพวงมาลัยทองคำพวงหนึ่งซึ่งมีมูลค่า 1 แสนกหาปณะ (กหาปณะเป็นมาตราเงินในสมัยโบราณ 1 กหาปณะเท่ากับ 20 มาสก หรือ 1 ตำลึง คือ 4 บาท) แก่พวกพราหมณ์แล้วกล่าวว่า หากท่านทั้งหลายพบหญิงที่มีคุณสมบัติดังกล่าว จงมอบพวงมาลัยนี้ให้แก่นางเพื่อเป็นการหมั้น

หลังจากพวกพราหมณ์เข้าใจแล้วจึงได้เดินทางเที่ยวแสวงหาหญิงงามไปทั่วเมืองต่างๆ หลายแห่ง แต่ไม่พบหญิงตามที่ต้องการ จึงแวะมาเมืองสาเกตพักอยู่ที่ศาลาริมน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งขณะนั้นในเมืองกำลังมีงานประจำปีอย่างหนึ่งเรียกว่า วิวัณณกัณฑ์ตฤกษ์ หมายถึงงานที่เปิดเผยเรือนร่าง ในที่นี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นการเปิดผ้าคลุมหน้าออกให้ประชาชนทั่วไปที่ไปชมงานได้เห็นหน้าตา มิใช่เปิดเผยทั้งเรือนร่าง เมื่อประเพณีดังกล่าวมาถึง บรรดามารดาบิดาทั้งหลายจะเปิดโอกาสให้ลูกสาวของตนๆ ที่ไม่เคยออกนอกบ้าน สามารถออกไปเที่ยวกับเพื่อนๆ ตามสถานที่ต่างๆ ได้อย่างอิสระ และไม่มีการเอาผ้าปกปิดใบหน้าอีกด้วย อีกประการหนึ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้บรรดาชายหนุ่มทั้งหลายที่ต้องการเลือกคู่ครองที่พึงพอใจและเหมาะสมกับตน หากพอใจหญิงใดก็เข้าไปหา แล้วขอโอกาสสวมพวงมาลัยแก่นาง หากหญิง

ใดไม่แสดงอาการโต้แย้งก็แสดงว่าหญิงนั้นตกลงรับหมั้น

ส่วนพราหมณ์ 8 ท่านที่นั่งพักในศาลากำลังมองหาหญิงทั้งหลายที่เดินผ่านไปมา แต่ไม่พบหญิงงามดังกล่าวแม่เพียงคนเดียว ขณะนั้นวิสาขกุมาริกาซึ่งมีอายุ 15 – 16 ปี ได้ประดับเครื่องอาภรณ์แวดล้อมด้วยเพื่อนวัยเดียวกัน 500 คน มุ่งหน้าไปที่ศาลาท่าน้ำเพื่ออาบน้ำ ซึ่งในขณะนั้นฝนได้ตกลงมาทำให้เพื่อนๆ ของเธอต่างพากันวิ่งไปหลบฝนที่ศาลา แม้พราหมณ์ทั้งหลายจะมองดูบรรดาหญิงทั้งหลายที่วิ่งเข้ามา แต่ไม่เห็นหญิงใดตรงตามที่ต้องการเลย

ฝ่ายวิสาขาก็ไม่รีบร้อนเดินตามปกติ แม้เสื้อผ้าและเครื่องประดับจะเปียกฝนก็ตาม พวกพราหมณ์ได้เห็นความงาม 4 ประการของนางในขณะที่เดินเข้ามาสู่ศาลา แต่ยังไม่เห็นความงามอีกประการหนึ่งคือ ฟันงาม เมื่ออยากจะเห็นจึงพูดเชิงดูแคลนกิริยาท่าทางการเดินของหญิงคนนี้ว่า เชื่องช้า สามิของเธอเห็นทีจะไม่ได้แม่เพียงน้ำข้าวเป็นแน่

เมื่อวิสาขาคิดยินพวกพราหมณ์สนทนากันถึงเรื่องของคนที่ไม่รีบวิ่งเข้าไปหลบฝน เป็นเหตุให้ตนเองและเสื้อผ้าอาภรณ์เปียกฝน นางจึงตอบว่า การที่ดิฉันไม่ทำเช่นนั้น เพราะดิฉันมีร่างกายที่แข็งแรงมากกว่าเพื่อนๆ ของดิฉัน และรู้จักเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองจึงไม่รีบร้อนมาสู่ศาลา เพราะการรีบร้อนลุกลนจนเกินไปย่อมไม่มีความสง่างามเหมือนการวิ่งของชน 4 จำพวก คือ

(1) พระราชาผู้อภิเษกแล้ว ทรงประดับเครื่องอาภรณ์ต่างๆ เมื่อวิ่งย่อมไม่สง่างาม กลับถูกตำหนิจากคนทั้งหลายว่า พระราชาองค์นี้วิ่งเหมือนคหบดี ค่อยๆ เสด็จพระราชดำเนินตามปกติจึงสง่างาม

(2) ช้างของพระราชาที่ประดับเครื่องตกแต่งแล้ววิ่งย่อมไม่งาม แต่เมื่อเดินด้วยลีลาของช้างย่อมงาม

(3) สมณะวิ่งก็ไม่งดงาม กลับถูกติเตียนจากชาวบ้านว่า สมณะรูปนี้วิ่งเหมือนคฤหบดี ควรเดินด้วยอาการอันสงบ

(4) สตรีที่วิ่งไม่งาม กลับถูกติเตียนจากคนทั่วไปว่า สตรีผู้นี้วิ่งเหมือนผู้ชายควรเดินตามปกติย่อมงาม

นอกจากนั้น นางยังให้เหตุผลต่ออีกว่า ลูกๆ เป็นสิ่งของที่มารดาบิดาพึงขายได้ ควรที่ผู้หญิงทั้งหลายจะระมัดระวังมิให้ร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่งของตนพิการ สำหรับเครื่องประดับทุกชนิดเมื่อเปียกแล้วสามารถผึ่งแดดให้แห้งได้ พราหมณ์ทั้งหลายได้เห็นความงามแห่งฟันในขณะที่วิสาขาคิดชี้แจงเหตุผลด้วยเสียงกังวาลไพเราะทำให้พวกพราหมณ์พึงพอใจ จึงปรึกษากันว่า หญิงคนนี้มีคุณสมบัติตามที่ปณณวัตนต้องการ จึงได้มอบพวงมาลัยให้แก่วิสาขาเพื่อเป็นของหมั้น

การหมั้นหมายก่อนแต่งงานนั้น ฝ่ายหญิงสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง อย่างเช่น วิชาชาหลังจากได้ถามถึงฐานะและความเป็นอยู่ของปุลณวัฒน์กุมาร จากพราหมณ์ทั้งหลาย ที่มาจากเมืองสาวัตถีเรียบร้อยแล้ว ท่านเหล่านั้นก็ได้สวมพวงมาลัยทองคำซึ่งมีมูลค่า 1 แสน กหาปณะให้แก่วิชาชาซึ่งถือว่าเป็นการหมั้นหมายตามประเพณี

ธรรมเนียมของหญิงที่รับหมั้นภายนอกบ้านมีว่า จะเดินกลับบ้านด้วยวิธีเดิมไม่ได้ ฝ่ายหญิงจะต้องส่งข่าวให้ทางบ้านส่งยานพาหนะมารับ หากหาพานพาหนะไม่ได้จะเดินกลับก็ได้ แต่ต้องกันร่มหรือเอาใบไม้ตลอดจนถึงไม้บังศีรษะ หรือผ้าคลุมศีรษะเดินทางกลับบ้านได้

ดังนั้น เมื่อนางวิชาชารับหมั้นแล้วจึงได้ส่งข่าวแก่บิดาให้นำรถ 500 คัน มารับตนพร้อมด้วยพราหมณ์ทั้งหลายไปบ้าน เพื่อนัดหมายวันที่จะแต่งงานกันให้เป็นที่ยอมรับกัน ทั้งสองฝ่าย เมื่อบิดาได้ส่งรถมารับไปที่บ้านแล้ว ท่านธัญชัยเศรษฐีได้สอบถามฐานะความเป็นอยู่ ของฝ่ายมิคารเศรษฐีและทราบว่าฐานะของท่านมิคารเศรษฐีมีทรัพย์สินมรดกน้อยกว่าตน แต่ท่านก็ยินยอมให้ลูกสาวแต่งงานได้ เมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้วพราหมณ์ทั้งหลายก็ได้ลาท่าน กลับเมืองสาวัตถี และได้แจ้งเรื่องทั้งหมดให้มิคารเศรษฐีทราบ เมื่อท่านรู้ว่าบุคคลที่จะมาเป็น ลูกสะใภ้ท่านนั้นเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการและเป็นลูกเศรษฐีจึงได้กำหนดวันไปรับนาง มาโดยเร็ว

การที่ปุลณวัฒน์จะแต่งงานในครั้งนี้ มิคารเศรษฐีต้องการจะเชิดชูวงศ์ตระกูล ของตนจึงได้ไปทูลเชิญพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปเป็นเกียรติในงานแต่งงานครั้งนี้ด้วย พระองค์ทรงดำริว่า ครอบครัวของธัญชัยเศรษฐีนี้เป็นตระกูลใหญ่ที่พระองค์ทรงขอมมาจาก พระเจ้าพิมพิสาร ควรที่เราจะยกย่องตระกูลนี้ด้วยการเสด็จไปเป็นแขกในงานด้วย จึงได้รับ คำทูลเชิญในครั้งนี้ ฝ่ายมิคารเศรษฐี ได้กำหนดวันแต่งงานแล้วจึงได้ส่งข่าวไปบอกธัญชัยเศรษฐี ว่า การแต่งงานครั้งนี้จะมีพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปพร้อมทั้งข้าราชการบริพารของพระองค์ด้วย ท่านสามารถจะจัดการต้อนรับทั้งหมดได้หรือไม่ ธัญชัยเศรษฐีจึงส่งข่าวตอบว่า แม้พระราชจะ เสด็จมา 10 พระองค์ ก็เสด็จมาเถอะ ดังนั้น มิคารเศรษฐีจึงได้พาข้าทาสบริวารเกือบทั้งหมด เดินทางไปเมืองสาเกตยกเว้นคนเฝ้าสวนเท่านั้น

ในระหว่างทางมิคารเศรษฐีส่งข่าวให้ธัญชัยเศรษฐีทราบ ท่านเศรษฐีได้ส่งเสบียง อาหารไปให้เพื่อหยุดระหว่างการเดินทาง และท่านเศรษฐีได้ปรึกษาหารือกับวิชาชาผู้เป็นลูกสาว จึงได้มอบหน้าที่การต้อนรับทั้งหมดให้ลูกสาวดำเนินการ วิชาชาเป็นผู้ฉลาดรอบรู้เหตุอันควร และไม่ควรรู้วิธีการต้อนรับว่าบุคคลเช่นไรควรต้อนรับอย่างไร เช่น ควรจัดเรือนหลังโน้น สำหรับพระราชและอิสริยชนทั้งหลายมีอุปราช เป็นต้น หลังโน้นสำหรับพ่อสามี ตลอดจนถึงที่ควรทำแกชนทั้งหลายที่มาร่วมงาน

การต้อนรับครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คงเป็นเพราะได้รับการศึกษาและอบรม มาเป็นอย่างดีจากครอบครัว ตลอดจนการตั้งความปรารถนาไว้ในอดีตตลอด 100,000 กัป

วิชาษาได้เรียกทาสและกรรมกรมารับหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้งาน ครั้งนี้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ตลอดจนผู้ร่วมงานได้รับความสะดวก อย่าให้ผู้ร่วมงาน ในครั้งนี้กล่าวว่า การมาร่วมงานครั้งนี้ไม่ได้อะไรเลย ไม่ได้ได้รับความสะดวกสบาย แม้คนเฝ้าสวน ก็ควรได้รับเช่นกัน ดังนั้น การงานทุกอย่างจัดให้คนของตนทำแทนทั้งหมด เพื่อเปิดโอกาส ให้ชนทั้งหลายได้เที่ยวเตร่หาความสำราญตามความพอใจ เป็นเหตุให้เมืองสาเกตครีกครั้งไปด้วย ผู้คนเหมือนกับมีงานประจำปีของเมือง

หลังจากเตรียมการต้อนรับเสร็จเรียบร้อยแล้ว ษัตริย์เศรษฐีประสงค์จะทำ เครื่องประดับชนิดพิเศษให้เป็นเกียรติแก่ลูกสาวของตนในวันพิธีมงคลสมรส จึงเรียกช่างทอง 500 คน มาให้ทำเครื่องประดับอันมีนามว่า “มหาลดาปสาธน์” เพื่อเป็นของขวัญมอบให้ในวันแต่งงาน ของลูกสาว ลักษณะพิเศษของเครื่องประดับ คือ เมื่อเจ้าของได้สวมเครื่องประดับแล้วเดินย่าง กระจายไปทางใด เครื่องประดับกระทบกันย่อมทำให้เกิดเสียงดังประหนึ่งเสียงทิพย์แห่งดนตรี ประกอบด้วยองค์ 5

ในระหว่างการเตรียมงานวิวาหมงคล โดยเฉพาะการทำเครื่องประดับนั้น 3 เดือน แรกยังไม่เสร็จ ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศลพร้อมด้วยมิคารเศรษฐี ตลอดจนข้าทาสบริวารทั้งหลาย ก็ได้รับความสะดวกสบายในเรื่องปัจจัย 4 เหมือนเดิม เมื่อเจ้าหน้าที่รายงานท่านเศรษฐีว่า ฟืนสำหรับหุงต้มไม่เพียงพอ ท่านเศรษฐีจึงสั่งให้เรือโรงช่างเก่า และเรือนหลังเก่ามาทำเป็นฟืน แต่ใช้ได้เพียง 15 วันก็หมด จึงให้เปิดคลังผ้าทั้งหลายเอาชุบน้ำมันทำเป็นเชื้อไฟใช้ในการหุงต้ม ไว้สำหรับเลี้ยงแขก ส่วนเครื่องประดับชนิดนี้ทำอยู่ 5 เดือนจึงสำเร็จ ค่าใช้จ่ายในการทำมีมูลค่า ถึง 9 โกฎิ และค่าจ้างช่างอีก 100,000 กหาปณะ

ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทบันทึกไว้ว่า การที่วิชาษาได้ประดับเครื่องอาภรณ์พิเศษ ซึ่งมีมูลค่ามหาศาลชนิดนี้ เพราะนางได้ชวนขายด้วยตนเองในการถวายเป็นทานแก่ภิกษุสงฆ์ พร้อมด้วยด้ายบ้าง เข็มบ้าง ตลอดจนเครื่องย้อมผ้าจีวรแก่ภิกษุ 20,000 รูป ด้วยเหตุนี้ เครื่องประดับมหาลดาที่เกิดขึ้น แก่นางในครั้งนี้ เพราะอานิสงส์แห่งการถวายเป็นทานแก่ภิกษุสงฆ์ในพระศาสนาแห่งพระพุทธเจ้า พระนามว่ากัสสปะ อีกประการหนึ่ง การถวายเป็นทานของหญิงทั้งหลาย ย่อมได้รับ ผลสูงสุดเป็นเครื่องประดับชื่อว่ามหาลดา ส่วนการถวายเป็นทานของบุรุษทั้งหลาย ก็เช่นเดียวกัน ย่อมได้รับผลสูงสุดเป็นบาตรและจีวรอันสำเร็จด้วยฤทธิ์

การตระเตรียมงานวิวาหมงคลครั้งนี้ใช้เวลาทั้งสิ้น 4 เดือน ก่อนวันมอบตัววิชาษา ท่านเศรษฐีเศรษฐีได้แบ่งทรัพย์สมบัติจำนวนหนึ่งให้ลูกสาวเพื่อประกอบกิจการต่างๆ ในตระกูล

สามี ทรัพย์สินสมบัติที่ท่านเศรษฐีให้คือ เงินกหาปณะ ภาชนะทองคำ ภาชนะเงิน ภาชนะทองแดง ภาชนะสำริด ผ้าด้าย ผ้าไหม เนยใส น้ำมัน น้ำอ้อย ข้าวสาร ข้าวสาลี ตลอดจนเครื่องทำนา มีไถและพล เป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวมานี้อย่างละ 500 เล่มเกวียน ยังมีข้าทาสบริวารอีก 500 เล่ม เกวียน และยังสามารถตั้งคนรับใช้ส่วนตัวให้มีหน้าที่อาบน้ำ จัดอาหาร และประดับตกแต่งร่างกาย ของลูกสาวคนจำนวน 1,500 คน

นอกจากนั้น ท่านเศรษฐียังมอบโคแก่ลูกสาวอีกเป็นจำนวนมาก โดยด้อนโค ให้เบียดเสียดกันในเนื้อที่ยาวประมาณ 3 คาวุต (เศษ 1 ส่วน 3 โยชน์) กว้างประมาณ 1 อสุภะ (20 วา) ให้แก่ลูกสาว ปรากฏว่าเมื่อสังปัดคอกแล้วก็ยังมีโคกระโดดออกจากคอกอีก 60,000 ตัว พร้อมกับลูกโคอีกเป็นจำนวนมาก เพราะบุญบารมีที่วิสาขาได้ถวายอาหารแก่ภิกษุหนุ่ม และสามเณรทั้งหลายที่ห้ามกัศของนางวิสาขา

ก่อนที่นางวิสาขาจะเดินทางไปอยู่บ้านของสามี รัตนชัยเศรษฐีได้ให้โอวาท เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่ออยู่บ้านของสามีแก่นาง 10 ประการ คือ 1.ไม่ควรนำไฟภายในออกไป ภายนอก 2.ไม่ควรนำไฟภายนอกเข้าไปภายใน 3.ควรให้แก่คนที่ให้ 4.ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ 5.ควรให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ได้ให้ 6.ควรนั่งให้เป็นสุข 7.ควรบริโภคน้ำให้เป็นสุข 8.ควรนอน ให้เป็นสุข 9.ควรบำเรอไฟ 10.ควรนอบน้อมเทวดาภายใน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา วชิรญาณวโรรส, 2544 : 59)

ขณะที่รัตนชัยเศรษฐีให้โอวาทนางวิสาขาอยู่นั้น มิคารเศรษฐีอยู่ในห้องข้างๆ จึงได้ยินข้อความเหล่านั้นทั้งหมด แต่ไม่เข้าใจความหมาย นอกจากนั้น รัตนชัยเศรษฐี ยังได้แต่งตั้งภุมมพิณผู้ใหญ่ 8 คน ให้เดินทางไปกับนางวิสาขาด้วย เพื่อช่วยพิจารณาโทษหรือปัญหา ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของนาง แล้วให้นางวิสาขาแต่งเครื่องประดับชุดมหาลดาปราชญ์ แล้วขึ้นยานไปพร้อมกับขบวนของพระเจ้าปเสนทิโกศล และมิคารเศรษฐี รัตนชัยเศรษฐี ได้อนุญาตให้ประชาชนในเมืองเดินทางไปส่งนางวิสาขาได้ บรรดาชาวเมืองจึงพากันเดินทางไปส่งนางเป็นจำนวนมาก จนทำให้เมืองทั้งเมืองเจียบเหงา ทางฝ่ายมิคารเศรษฐีเมื่อเห็นประชาชน เดินทางตามไปส่งนางวิสาขามากมายเช่นนั้น ก็กลัวว่าจะต้องสิ้นเปลืองค่าเลี้ยงดูเป็นจำนวนมาก จึงให้ไล่คนเหล่านั้นกลับหมด นางวิสาขาได้ขึ้นบนรถผ่านเมืองสาวัตถี เพื่อให้ชาวเมืองได้เห็น ความงามของเครื่องประดับชุดมหาลดาปราชญ์ ซึ่งชาวเมืองต่างก็ชื่นชมความงามของนาง และเครื่องประดับเป็นอย่างยิ่ง ในวันที่นางไปถึงบ้านของสามี ชาวเมืองสาวัตถีได้นำของขวัญ ไปให้นางมากมาย ซึ่งนางก็ได้แจกจ่ายของเหล่านั้นให้แก่ประชาชนอื่นๆ อีกต่อหนึ่ง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา วชิรญาณวโรรส, 2544 : 61)

มิคารเศรษฐีนั้นนับถือพวกอหิวาต จึงได้เชิญพวกอหิวาตมาฉนข้าวปายาสเข็น

ที่บ้าน แล้วให้นางวิสาขากลับมาไหว้และช่วยเป็นธุระดูแลเกี่ยวกับการถวายอาหาร แต่นางวิสาขามีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และได้เป็นโสดาบันจึงไม่ศรัทธาพวกอชิวก และไม่ปฏิบัติตามคำของมิกการเศรษฐี ทำให้พวกอชิวกไม่พอใจ จึงแนะนำให้มีมิกการเศรษฐี ขับไล่นางให้กลับไปอยู่บ้านเดิม แต่มิกการเศรษฐีคิดว่านางเป็นธิดาของตระกูลใหญ่ สาเหตุเพียงเล็กน้อยแค่นี้ยังไม่สมควรไล่นางไป จึงอธิบายให้อชิวกฟังว่านางยังเด็กก็อาจทำอะไรผิดพลาดไปได้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 62)

หลังจากพวกอชิวกกลับไปแล้ว มิกการเศรษฐีจึงรับประทานข้าวปายาสแซ่บ โดยมีนางวิสาขาคอยปรนนิบัติและพัดให้ ขณะนั้นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนารูปหนึ่ง ผู้ถือการบิณฑบาตเป็นวัตร ได้เข้ามาบิณฑบาตที่เรือนนั้น ท่านเศรษฐีมองเห็นแต่ท่าเฉยเหมือนกับมองไม่เห็น นางวิสาขาก็กล่าวกับพระสงฆ์รูปนั้นว่า นิมนต์ผ่านไปก่อนเถิด ท่านเศรษฐีกำลังบริโภคของเก่าอยู่ เป็นเหตุให้มีมิกการเศรษฐีโกรธนางมากถึงกับขับไล่นางออกไปจากบ้าน แต่นางวิสาขาคิดว่านางไม่มีความผิด ต้องการแสดงความบริสุทธิ์แล้วจึงไป จึงขอร้องมิกการเศรษฐีให้เรียกภุมมพีผู้ใหญ่ทั้ง 8 มาพิจารณาความซึ่งท่านเศรษฐีก็เห็นดีด้วย

ในการพิจารณาความนางวิสาขาชี้แจงว่า การที่พูดว่าบริโภคของเก่า นั้น หมายถึงท่านเศรษฐีมิได้ทำบุญในอรรถภาพนี้ แต่ที่เจริญอยู่ได้ก็เพราะบริโภคผลบุญเก่าเท่านั้น ภุมมพีทั้ง 8 พิจารณาแล้วเห็นว่านางไม่ผิด จึงชี้แจงแก่มิกการเศรษฐีซึ่งท่านเศรษฐีก็ยอมรับ แต่ก็ยังอ้างถึงโอวาท 10 ข้อ ของธัญชัยเศรษฐีว่าเป็นโอวาทที่ลึกลับปิดบังไม่เข้าใจเนื้อความ นางวิสาขาก็อธิบายความหมายให้ฟังเป็นข้อๆ ดังนี้

- (1) ไฟในไม่พืงนำออกไปภายนอก หมายถึง เมื่อเห็นข้อบกพร่องต่างๆ ของพ่อค้า แม่ค้า และค้า ก็ไม่ควรจะนำไปพูดนอกเรือน
- (2) ไม่ควรนำไฟภายนอกเข้ามาภายใน หมายถึง ถ้าได้ยืมชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงพูดตำหนิพ่อค้า แม่ค้า และค้า ก็ไม่ควรนำคำพูดเหล่านั้นมาพูดในเรือน
- (3) ควรให้แก่คนที่ให้ หมายถึง ควรให้แก่คนที่ยืมสิ่งของไปแล้วส่งคืนเท่านั้น
- (4) ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ หมายถึง ไม่ควรให้แก่คนที่ยืมสิ่งของไปแล้วไม่ส่งคืน
- (5) ควรให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ให้ หมายถึง เมื่อญาติหรือมิตรที่ยากจนมาเอาของไป ซึ่งอาจจะใช้คืนหรือไม่ก็ตามแต่ก็ควรให้แก่เขาเหล่านั้น
- (6) ควรนั่งให้เป็นสุข หมายถึง การนั่งในที่เมื่อเห็นพ่อค้า แม่ค้า และค้าลุกขึ้นแล้วนั้นไม่ควร
- (7) ควรบริโภคให้เป็นสุข หมายถึง การไม่บริโภคก่อนพ่อค้า แม่ค้า และค้า

ต้องคอยปรนนิบัติท่านเหล่านั้นให้เรียบร้อยแล้วจึงบริโภคน้ำภายหลัง

(8) ควรนอนให้เป็นสุข หมายถึง ไม่ควรนอนก่อนพ่อผัว แม่ผัว และผัว ควรปฏิบัติหน้าที่ที่ควรทำแก่ท่านเหล่านั้นแล้วจึงนอนภายหลัง

(9) ควรบำเรอไฟ หมายถึง การเห็นพ่อผัว แม่ผัว และผัวเป็นเหมือนกองไฟ หรือเหมือนพญานาค ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น

(10) ควรอบน้อมเทวดาภายใน หมายถึง การเห็นพ่อผัว แม่ผัว และผัวเป็นเหมือนเทวดาในเรือน

เมื่อนางวิสาขาทราบจบแล้ว ทั้งมีการเสวยและกฐณพีต่างก็เข้าใจนางว่า ไม่มีความผิด เมื่อนางเห็นว่าพ้นมลทินแล้วจึงเตรียมตัวเพื่อกลับไปอยู่บ้านพ่อแม่ของนาง มีการเสวยเห็นเช่นนั้นจึงได้ขอโทษนางและขอร้องให้นางอยู่ต่อไป นางวิสาขาก็ขอให้เสวยอนุญาตให้นางนิมนต์พระภิกษุสงฆ์เข้ามาในบ้านได้ ซึ่งมีการเสวยก็ยินยอม (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 62 - 66)

ต่อมานางวิสาขาก็ได้นิมนต์พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ให้ไปฉันภัตตาหารที่บ้านของมีการเสวย พวกอชีวกทราบข่าวจึงไปหาท่านเสวยเพื่อคอยกันไม่ให้เสวยได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อนางวิสาขาจัดอาหารเรียบร้อยแล้ว จึงได้เชิญมีการเสวยไปอังคาสพระพุทธเจ้าแต่อชีวกห้ามไว้ ท่านเสวยจึงให้นางวิสาขางานเอง ครั้นเมื่อพระพุทธเจ้าจะแสดงธรรม นางวิสาขาก็มาเชิญมีการเสวยไปฟังธรรมอีก ท่านเสวยจึงต้องไป พวกอชีวกได้ขอให้ท่านเสวยฟังธรรมอยู่นอกม่านท่านเสวยก็ยอมตามนั้น ผลของการฟังธรรมทำให้มีการเสวยตั้งอยู่ในโศคาปัตติผล และเกิดศรัทธาความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก ท่านถือว่านางวิสาขามีบุญคุณอย่างสูงที่ช่วยให้ท่านได้พบแสงสว่างคือ ได้มีโอกาสฟังธรรมของพระพุทธเจ้า จึงให้เกียรตินางและยอมรับนับถือนางเหมือนมารดา ด้วยเหตุนี้นางวิสาขาก็ได้ชื่อว่า “วิสาขามารดา” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544:67- 68) ต่อมาเมื่อนางมีบุตรชายจึงตั้งชื่อว่า มีการะ

ในวันต่อมา นางวิสาขาก็ได้นิมนต์พระพุทธเจ้ามาเสวยภัตตาหารที่บ้านอีกครั้ง และในวันนั้นแม่ของสามีก็ได้บรรลุนิโศคาปัตติผล ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา บ้านของมีการเสวยก็เปิดเสมอสำหรับพระพุทธศาสนา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 68)

มีการเสวยก็คิดจะตอบแทนคุณความดีของนางวิสาขาท่านเห็นว่าเครื่องประดับชุดมหาลดาประสาธน์นั้นหนักมาก ไม่สามารถจะประดับตลอดเวลาได้ จึงคิดจะทำเครื่องประดับเบาๆ ให้แก่นาง เพื่อใช้ประดับได้ทุกอิริยาบถไม่ว่าในเวลากลางวันหรือกลางคืน จึงสั่งช่างทอง

ให้ทำเครื่องประดับชื่อ “ฉนวนมัญญกะ” ซึ่งมีราคาถึงหนึ่งแสนกหาปณะ ในวันมอบเครื่องประดับ มีการเสวยสุกัณฑ์ได้จัดงานเพื่อเป็นเกียรติแก่นาง ให้นางอาบน้ำหอม 16 หม้อ ในงานนี้ได้นิมนต์ พระศาสดามาเสวยภัตตาหารด้วย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 68)

นางวิสาขาจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าวันละสองครั้งเป็นประจำ ทุกครั้งที่ไปนางจะต้อง นำของไปถวายพระภิกษุหรือสามเณรด้วยเสมอ เช่น อาหาร ปิณฑุเกศ หรือน้ำอัญชลิน เป็นต้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 4) นางจะหาโอกาสไปดูแลถึงความ ต้องการของพระภิกษุหรือสามเณรตามวิหารต่างๆ ในอารามบ่อยๆ ถ้าทราบว่าพระภิกษุหรือ สามเณรรูปใดต้องการสิ่งของ อาหารหรือเกศก็จะนำไปถวายตามความปรารถนา (สมเด็จพระ มหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 4)

นอกจากนั้นนางวิสาขายังได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ไปฉันอาหารที่บ้านวันละ 2,000 รูปทุกวัน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 4) เพราะความใกล้ชิด พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ทำให้นางรู้ถึงสิ่งที่พระภิกษุสงฆ์ชอบ และกิจอันสมควรแก่ พระภิกษุสงฆ์ ประกอบกับนางเป็นที่นับถือของชาวบ้านทั่วไป ฉะนั้น บ้านใดที่จะประสงค์จะ ถวายทานจึงเชิญนางไปร่วมงานด้วย ทำให้นางไม่ค่อยมีเวลาอยู่เฝ้าพระภิกษุสงฆ์ที่นิมนต์ไป ฉะนั้นนางจึงต้องหาคนที่ไว้ใจได้ทำหน้าที่แทน และเมื่อพิจารณาแล้วก็ตั้งให้หลานสาวเป็น ชูระดูแลในการถวายอาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ที่บ้านแทนนาง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาว ชิรญาณวโรรส, 2544 : 148)

ครั้งหนึ่ง นางสุทนต์หลานสาวผู้ทำหน้าที่เฝ้าพระภิกษุสงฆ์ได้อย่างดีเยี่ยมได้ ถึงแก่กรรม ทำให้นางวิสาขาเศร้าโศกเสียใจมาก พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ให้กำลังใจและให้ข้อคิดแก่นาง จึงทำให้ความเศร้าโศกของนางวิสาขาลดลงได้ (สมเด็จพระมหา สมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 144 - 145)

วันหนึ่ง นางวิสาขาได้ประดับชุดมहाลดาประสาธน์ไปวิหารเพื่อฟังธรรมของ พระพุทธเจ้า ก่อนเข้าไปฟังธรรมนางได้ถอดเครื่องประดับออกให้หญิงรับใช้เป็นผู้ดูแล ปรากฏว่าหญิงรับใช้ลืมเครื่องประดับไว้ที่วิหาร นางวิสาขาจึงคิดที่จะบริจาคเครื่องประดับ โดยวิธีการนำเงินค่าเครื่องประดับไปสร้างมิกามาคูปราสาทในบุพพารามถวายแก่พระพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 70 -73) ในการ สร้างอารามแห่งนี้ นางวิสาขาได้บริจาคทรัพย์ซึ่งรวมค่าซื้อที่ดินสร้างปราสาท และใช้ในการฉลอง เป็นเงินทั้งสิ้น 27 โกฏิ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 4) เมื่อเสร็จ จากการฉลองอารามนางวิสาขารู้สึก ปลาบปลื้มใจมาก นางซึ่งแวดล้อมด้วยบุตรและหลานได้เดิน ไปรอบๆ ปราสาทพร้อมกับเปล่งอุทานด้วยความสุขถึงทานอันเป็นยอดปรารถนานั้นว่า นางได้

กระทำแล้ว (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 76 -77)

นางวิสาขามีบุตรชาย 10 คน บุตรสาว 10 คน นางมีอายุยืนถึง 120 ปี ถึงแม้ว่านางจะมีอายุมากแต่ก็ยังคงเป็นสาวราวกับมีอายุ 16 ปี และดูงามไปทุกอิริยาบถ ความงามนี้เรียกว่าเบญจกัลยาณีนีมี 5 ประการ คือ

(1) ผมงาม ได้แก่ ผมที่มีลักษณะเหมือนกำหางนกยูง เมื่อปล่อยกลงมาถูกชายผ้านุ่งแล้ว ปลายผมจะงอนม้วนกลับขึ้นและทรงอยู่อย่างนั้น

(2) เนื้องาม ได้แก่ ริมฝีปากมีสีแดงระเรื่อเหมือนผลตำลึงสุก

(3) กระดูกงาม ได้แก่ มีฟันขาวเรียบไม่ห่างกัน สวยเหมือนเพชรที่จัดได้เป็นระเบียบ

(4) ผิวงาม ได้แก่ ผิวพรรณของหญิง หากเป็นคนผิวดำสีผิวก็จะดำเหมือนสีดอกบัวขาบ (नीลुบล) และไม่หยาบ ไม่มีจุดต่างดำ หากเป็นคนผิวขาวสีผิวก็จะขาวเหมือนดอกกัณณิการ

(5) วัยงาม ได้แก่ หญิงที่คลอดบุตรแล้วตั้ง 100 ครั้ง ก็เหมือนคลอดครั้งเดียวยังสาวพริ้งอยู่

นางวิสาขเป็นคนแข็งแรง มีพลังกำลังราวกับช้าง 5 เชือก ครั้งหนึ่ง ขณะที่นางกลับจากการฟังธรรมที่วิหาร พระราชาซึ่งทราบข่าวความแข็งแรงของนางก็ต้องการจะทดลองกำลัง จึงมีรับสั่งให้ปล่อยช้างออกไป ช้างเชือกนั้นวิ่งซวงวงเข้าไปสู่นางวิสาข นางวิสาขาคิดว่า ถ้าจับช้างเชือกนั้นอย่างมั่นคง ช้างก็จะตาย จึงใช้นิ้วเพียง 2 นิ้วผลักช้างเชือกนั้นล้มลงประชานที่ให้เห็นต่างก็พากันสรรเสริญนาง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544 : 69 -70)

ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค จีวรขันธกะ กล่าวไว้ว่า นางวิสาขกราบทูลขอพร 8 ประการเพื่อถวายสิ่งต่าง ๆ แก่พระภิกษุ เป็นการถวายความสะดวกแก่ภิกษุ โดยอ้างเหตุผลที่เคยประสบมาต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตตามที่ทูลขอร้อง คือ

- (1) ผ้าอาบน้ำฝน
- (2) อาคันตุกภัต (อาหารสำหรับภิกษุผู้มา)
- (3) คมิกภัต (อาหารสำหรับภิกษุผู้ไป)
- (4) กิลานภัต (อาหารสำหรับภิกษุผู้ป่วยไข้)
- (5) กิลานุปัฏฐากภัต (อาหารสำหรับภิกษุผู้พยาบาลไข้)
- (6) ยาสำหรับภิกษุผู้ป่วยไข้
- (7) ข้าวยาคุที่ถวายเป็นประจำ
- (8) ผ้าอาบน้ำสำหรับภิกษุณี

นางวิสาขาเป็น 1 ในคณะกรรมการสอบสวนคดีการตั้งครุฑของภิกษุณีรูปหนึ่งว่า ได้ตั้งครุฑก่อนหรือหลังบวชแล้ว (คณะกรรมการประกอบด้วย พระอุบาลี พระเจ้าปเสนทิโกศล อนาคตบัณฑิต เศรษฐี จุลอนาคตบัณฑิต เศรษฐี และตระกูลใหญ่ๆ) นางวิสาขาได้ตรวจคู่มือ เท้า สะดือ และท้องของภิกษุณีนั้น นับเดือนและวัน จึงทราบว่าภิกษุณีนั้นได้ตั้งครุฑ สมัยเป็นคฤหัสถ์

ชีวิตในบั้นปลาย

ในช่วงบั้นปลายแห่งชีวิตของนางวิสาขานั้น ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทมีได้บันทึกไว้ว่า นางวิสาขาตายที่ไหน ตายด้วยโรคอะไร ตายเมื่ออายุเท่าไร แต่ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท บันทึกไว้ว่า นางวิสาขามีอายุ 120 ปี แต่ในคัมภีร์ขุททกนิกาย วิจารณ์อรรถกถาบันทึกไว้ว่า หลังจากนางวิสาขาตายแล้วได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นนิมมานรดี และได้เป็นอัครมเหสีของท้าวสุณิม มิตเทวราช

อนึ่ง ในคัมภีร์อรรถกถาที่ขุททกนิกาย มหาวรรค และอรรถกถาพระอภิธรรม ชื่อปัญจปกรณ์บันทึกไว้ว่า ในโลกสวรรค์นั้นมีเทพเพียง 3 องค์ที่อยู่ภพต่างชั้นกันแต่มีอายุเท่ากัน คือ ท้าวสักกเทวราชหรือพระอินทร์อยู่ชั้นดาวดึงส์ อนาคตบัณฑิต เศรษฐีอยู่ชั้นดุสิต ส่วนนางวิสาขามหาอุบาสิกาอยู่ชั้นนิมมานรดี อีกอย่างหนึ่ง ในหมู่สัตว์ทั้งหลายที่ยังมีความพอใจ ในการเวียนว่ายตายเกิดนั้น ไม่มีผู้ใดที่จะมีความสุขเท่ากับบุคคล 3 ท่านนี้เลย

ในคัมภีร์ขุททกนิกาย วิจารณ์วัตถุ บันทึกไว้ว่า พระอนุรุทธเถระได้ถามสถานที่เกิดของนางวิสาขากับเทพธิดาคนหนึ่งว่า คติของนางวิสาขาไปอยู่ที่ไหน เทพธิดาตอบว่า นางวิสาขาเป็นสหายกับดิฉันได้สร้างมหาวิหารถวายแด่พระสงฆ์และได้ถวายทานแด่พระสงฆ์ นางเป็นผู้รู้ ธรรมแจ่มแจ้ง เธอได้บังเกิดในหมู่เทพชั้นนิมมานรดี เป็นภริยาของท้าวนิมิตวาดีผู้เป็นใหญ่ ในสวรรค์ชั้นนิมมานรดีนั้น

ประวัตินายจีน โสภณพนิช

จีน โสภณพนิช เดิมชื่อ ตั่งเพี้ยกซิ่ง หรือ เพี้ยกซิ่ง แซ่ตั่ง ถือกำเนิดเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453 ณ บริเวณโก้ววัดไทร เขตบางขุนเทียน ซึ่งขณะนั้นยังอยู่ในจังหวัดธนบุรี มีบิดาชื่อ พัน มารดาชื่อ สุ่น

พัน แซ่ตั่ง ผู้เป็นบิดาของเด็กชายตั่งเพี้ยกซิ่ง เป็นชาวจีนโพ้นทะเลเชื้อสายแต้จิ๋ว มีพื้นเพอยู่ที่บ้านซัวอ้าว ตำบลห้วยซัว อำเภอเตี้ยเอี้ย มณฑลทกวางตุ้ง ประเทศจีน แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าเขาได้เดินทางจากจีนสู่ไทยเมื่อใด และเริ่มต้นประกอบอาชีพอะไร (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 270)

ที่มีข้อมูลค่อนข้างชัดเจนก็คือ เมื่อหนุ่มพันแต่งงานกับหญิงสาวชาวไทย ผู้มีอาชีพเป็นชาวสวนละแวกวัดไทร บางขุนเทียน ที่มีนามว่า สุ่น แล้ว ทั้งคู่เป็นคนสู้ชีวิต ทำมาหากินด้วยน้ำพักน้ำแรงอย่างมานะบากบั่น หารายได้เลี้ยงครอบครัวไปวันๆ ท่ามกลางความลำบากยากเข็ญ โดยพันผู้เป็นสามีมีอาชีพเป็นเสมียนโรงไม้

สองสามีภรรยา มีบุตรธิดารวม 5 คน มีบุตรชายคนเดียวชื่อ ตั่งเพี้ยกซิ่ง หรือ เพี้ยกซิ่ง แซ่ตั่ง ส่วนอีก 4 คน เป็นบุตรสาว แต่ไม่ทราบว่าใครอยู่ที่ไหน เล่ากันว่าในปี พ.ศ. 2458 ขณะที่เด็กชายตั่งเพี้ยกซิ่ง อายุประมาณ 5 ขวบ พันผู้เป็นบิดาได้นำไปฝากไว้กับมารดาหรือย่าของเด็กชายตั่งเพี้ยกซิ่ง ที่ตำบลห้วยซัว มณฑลทกวางตุ้ง เพื่อให้บุตรคนเดียวของเขาคนนี้เล่าเรียนหนังสือ และช่วยเหลือครอบครัวที่ประเทศจีนทำไร่นา เด็กชายตั่งเพี้ยกซิ่ง เริ่มต้นเข้าเรียนที่โรงเรียนจ๊กซิง จากนั้นก็ได้ย้ายไปเรียนต่อชั้นมัธยมที่หลักโตว ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในตำบลห้วยซัว มณฑลทกวางตุ้งนั่นเอง (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 271)

ชีวิตตั่งเพี้ยกซิ่งในวัยเด็กและวัยหนุ่มในประเทศจีน มีความลำบากยากเข็ญยิ่งนัก แม้จะเป็นเด็กผู้ชายคนเดียวภายในบ้าน และทางครอบครัวต้องการให้ได้รับการศึกษา แต่ด้วยความจำเป็นทางฐานะจึงทำให้เด็กชายตั่งเพี้ยกซิ่งต้องทำงานพลาจเรียนพลาจตั้งแต่เด็กๆ คือ ตอนเย็นหลังจากเลิกเรียนแล้ว ยังต้องทำงานรับจ้างที่ร้านขายหนังสือและเครื่องเขียนเพื่อหารายได้ช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวอีกด้วย

เล่ากันว่า เด็กชายตั่งเพี้ยกซิ่งและบุตรหลานของชาวตำบลห้วยซัว แห่งมณฑลทกวางตุ้งยุคนั้น ต้องตกอยู่ในสภาพแร้นแค้นอย่างสาหัส โดยเฉพาะวันใดที่ฝนตกลงมาบรรดาญาติๆ จะรีบเรียกพวกลูกหลาน ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนให้กลับบ้านเพื่อช่วยกันทำนา ทั้งวิดน้ำเข้านา ดำนา หว่าน ไถ คราด และเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว เด็กทุกคนที่มีฐานะยากไร้ต้องหยุดเรียน เพื่อไปเก็บเกี่ยวธัญพืชกักตุนไว้กินในครอบครัว ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้น เล่ากันว่าเด็กชาย

ตั้งเพี้ยกชิง ถึงกับต้องกินข้าวปนเผือกปนมัน เมื่อผู้เป็นบิดาในเมืองไทยไม่อาจจะส่งเงินไปให้ในเมืองจีนได้ ซึ่งในเดือนหนึ่งมีเพียงไม่กี่วันที่เขามีโอกาสได้กินข้าวสวยสักมื้อ (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 271 - 272)

แม้ไม่อาจเรียนได้อย่างเต็มที่เฉกเช่นบุตรหลานของผู้มีฐานะมั่งคั่งก็ตาม แต่สำหรับผลการเรียนของเด็กชายตั้งเพี้ยกชิงนั้น จัดอยู่ในอันดับที่ดีสามารถสอบได้ที่ 1 ทุกครั้ง ท่ามกลางความชื่นชมของครูและบรรดาญาติมิตร เด็กชายตั้งเพี้ยกชิงทำงานพลางเรียนพลางจนกระทั่งจบการศึกษาระดับมัธยมต้น ขณะที่ยังอายุประมาณ 15 – 16 ปี แต่เพราะความจำเป็นที่จะต้องทำงานหาเงินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง และส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือจนเจือครอบครัวที่กำลังลำบากยากเข็ญ จึงต้องหันเหไปประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียว ทั้งๆ ที่อยากจะเรียนต่อชั้นสูงขึ้นไป

ขณะที่มีอายุได้ 17 ปี หนุ่มตั้งเพี้ยกชิงต้องเดินทางกลับประเทศไทย ตามคำร้องขอของผู้เป็นบิดา เพราะว่าบิดาได้ลาออกจากการเป็นเสมียนโรงไม้ มิเพียงไม่สามารถส่งเงินทองไปให้เขาได้จับจ่ายใช้สอยที่เมืองจีนได้เท่านั้น ทว่าภาระในการหาเงินหรือหารายได้เลี้ยงผู้เป็นบิดาและมารดาในประเทศไทย ก็เป็นสิ่งที่หนุ่มตั้งเพี้ยกชิงไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้

ทันทีที่หนุ่มตั้งเพี้ยกชิงกลับมาใช้ชีวิตในเมืองไทย ผู้เป็นบิดาได้นำไปฝากให้เป็นลูกจ้างเรือรับส่งสินค้าที่เรียกว่าเรือโยง ซึ่งรับส่งสินค้าประเภทพืชไร่ระหว่างกรุงเทพฯ – อยุธยา โดยมีหน้าที่ล่อเรือ ค้ำใบเรือ และแบกหามสินค้าระหว่างการเดินทางขนถ่าย แต่อีกเพียง 2 – 3 เดือนต่อมาหนุ่มตั้งเพี้ยกชิงก็ได้งานใหม่จากการฝากฝังของผู้เป็นบิดาอีกเช่นเคย คือ การไปเป็นเด็กรับใช้ในร้านขายไม้ชื่อ เอี้ยะเส็ง ริมคลองผดุงกรุงเกษม ใกล้ๆ วัดเทพศิรินทราวาส ทำหน้าที่สารพัดอย่าง และพักหลับนอนอยู่กับเจ้าแก็งเจ้าของร้าน

สำหรับหนุ่มตั้งเพี้ยกชิงแล้ว แม้งานที่ทำจะหนักหนาสาหัสและต่ำต้อยเพียงใด นอกจากจะไม่ปรียากบ่นแล้ว เขายังมีความสนุกสนานกับงานที่ทำและมุ่งมั่นขยันขันแข็งไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยเบื่อหน่าย และทำงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไว อันเป็นอุปนิสัยประจำตัวที่ติดมาตั้งแต่เกิด เพียงระยะเวลาไม่นาน เจ้าแก็งเจียม ชัยเกียรติ เจ้าของร้านค้าไม้แห่งนี้ก็ได้เลื่อนตำแหน่งหนุ่มตั้งเพี้ยกชิงเป็นเสมียน ซึ่งเป็นทั้งคนทำบัญชีและพนักงานขายไม้คือตอนกลางคืน จะลงบัญชีรายการสินค้า ส่วนกลางวันเป็นพนักงานขายไม้ (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 273 - 274)

การที่หนุ่มตั้งเพี้ยกชิงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นเสมียน เพราะเจ้าแก็งเห็นลายมือภาษาจีนของหนุ่มตั้งเพี้ยกชิงแล้ว ก็เกิดความพอใจว่าเป็นคนที่เขียนภาษาจีนได้สวยงามเป็นระเบียบดีหนุ่มตั้งเพี้ยกชิงเป็นเสมียนอยู่ประมาณ 2 – 3 ปี เขาได้เลื่อนตำแหน่งอีกครั้งเป็นผู้จัดการทั่วไปเนื่องจากเจ้าแก็งมองเห็นความซื่อสัตย์สุจริต และความเอาการเอางานอย่างสม่ำเสมอ

โดยเฉพาะความฉลาดปราดเปรื่องในการใช้ลูกคิด และคล่องแคล่วว่องไวในการคิดคำนวณ คุณสมบัติ อีกประการหนึ่งที่ประทับใจผู้เป็นเจ้าแก คือ หนุมตั้งเพี้ยกซึ่งเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ อันดีกับลูกค้า บริการลูกค้าทุกระดับประทับใจยากที่หาผู้ใดเหมือน (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 275)

ด้วยอุปนิสัยเป็นคนรักความก้าวหน้า และชอบแสวงหาความรู้อยู่เสมอ หลังจากมีงานทำเป็นหลักแหล่งแน่นอนแล้ว หนุมตั้งเพี้ยกซึ่งก็ได้หาโอกาสในช่วงตอนกลางคืนศึกษาหาความรู้ด้านภาษาไทย ด้วยการไปเรียนพิเศษที่โรงเรียนสอนภาษาไทย โดยเสียค่าเล่าเรียนเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้เพื่อให้มีความแตกฉานด้านภาษาไทยยิ่งขึ้น ทั้งการพูดและการเขียน

ในปี พ.ศ. 2474 หนุมตั้งเพี้ยกซึ่งได้ออกจากงานที่ทำอยู่ เพราะบิดาได้นำหนุมตั้งเพี้ยกซึ่งกลับไปประเทศจีนอีกครั้ง ซึ่งขณะนั้นเขามีอายุ 21 ปีบริบูรณ์ และขณะที่เขาอยู่ที่ตำบลหับชัว มณฑลกวางตุ้งนี้เอง ก็ได้แต่งงานกับหญิงสาวที่ชื่อ ชาง เล่า ไวอิง ต่อมาทั้งคู่ได้กลับมาปักหลักทำมาหากินร่วมกันในประเทศไทย แต่เมื่อภรรยาได้ตั้งท้องบุตรชายคนแรก จึงได้พากลับไปเมืองจีนอีกครั้ง หลังจากภรรยาคลอดบุตรชายคนแรก คือ โรบิน หรือระบิล โสภณพนิช และฝากฝังบุตรคนนี้ให้อยู่ในความดูแลของญาติแล้ว หนุมตั้งเพี้ยกซึ่งและภรรยาได้ย้อนกลับมาเมืองไทยอีกคำรบหนึ่ง

เนื่องจากฝีมือ ประสบการณ์ และความสามารถในเชิงการค้าไม้ รวมทั้งเป็นผู้จัดการทั่วไปที่ลูกค้าพึงพอใจในการบริการที่ดีเยี่ยม อีกทั้งนายจ้างเก่าก็มีความเมตตา จึงทำให้หนุมตั้งเพี้ยกซึ่งได้กลับมาทำงานที่ร้านค้าไม้เอี้ยะเส็งเช่นเดิม พร้อมกับพักอาศัยอยู่กับภรรยาที่ร้านแห่งนี้ด้วย ณ ร้านแห่งนี้ ชาง เล่า ไวอิง ได้ให้กำเนิดบุตรชายอีกคน เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 ชื่อ ชาตรี โสภณพนิช (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 276)

ต่อมาร้านค้าไม้ของบริษัท เอี้ยะเส็ง จำกัด เกิดไฟไหม้ทำให้เขาต้องตกงาน และปราศจากที่พึ่งพิง จนต้องอพยพครอบครัวกลับไปเมืองจีนเป็นการชั่วคราว ในการไปใช้ชีวิตในเมืองจีนครั้งนี้ เขาได้มีโอกาสร่วมงานกับเจีย เอ็ก ฮั่ว ซึ่งเป็นนักธุรกิจเดินเรือที่กว้างขวางในชั่วเวลา โดยตั้งเพี้ยกซึ่งร่วมธุรกิจเดินเรือระหว่างชั่วเวลากับเซียงไฮ้

แต่ในปี พ.ศ. 2482 ขณะที่เขามีอายุได้ 27 ปี เขาได้ตัดสินใจเลิกอาชีพธุรกิจเดินเรือ และได้กลับมาเมืองไทย สาเหตุที่เขาต้องตัดสินใจกลับมาเมืองไทยในครั้งนี้ เพราะว่าเขาต้องการมาร่วมงานกับพรรคพวกคนหนึ่งชื่อ แต้เก็งฮั่ง หรือ เก็งฮั่ง แซ่แต้ ซึ่งมีความรู้จักมักคุ้นกันตั้งแต่เขาทำงานที่บริษัท เอี้ยะเส็ง จำกัด นั่นเอง ทั้งนี้เขาได้ร่วมทุนกันเปิดบริษัท เซียมเฮงลิ่ง จำกัด จำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง ซึ่งขณะนั้นหนุมตั้งเพี้ยกซึ่งมองเห็นอนาคตอันสดใสของธุรกิจนี้ ที่สำคัญคือเป็นอาชีพที่ตนถนัดและมีประสบการณ์อันยาวนานกว่าอาชีพอื่น

และนับตั้งแต่ได้เป็นผู้จัดการบริษัทของตนเอง หนุ่มตั้งเพี้ยกซึ่งได้เปลี่ยนชื่อแซ่ของตนเองเสียใหม่ เป็นไต้ยว่า ซิน โสภณพนิช (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 277)

ในปี พ.ศ. 2482 เป็นปีที่เขามีภรรยาเพิ่มอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นครูสอนภาษาจีนชื่อว่า บุญศรี หรือที่มีชื่อจีนว่า ไต้ ทั้งสองมีบุตรธิดารวม 5 คน คือ ชาญ โชติ ชัย ชดช้อย และเชิดชู ขณะเดียวกันบุตรชายทั้งสองของเขากับภรรยาคนแรกที่ชื่อ ชาง เลา ไวอิง คือ ชาตรี โสภณพนิช และระบิล โสภณพนิช ก็ยังคงเรียนหนังสืออยู่กับครอบครัวผู้ที่เป็นมารดาที่ประเทศจีนต่อไป (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 278)

เส้นทางชีวิตของครอบครัวตระกูลโสภณพนิช ที่มีซิน โสภณพนิช เป็นผู้นำ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มิเพียงแต่อพยพครอบครัวหลบภัยสงครามไปอยู่ที่ฝักไห่ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา เท่านั้น ทว่าซินยังมีบทบาทที่นายกองชมเชยในการเข้าร่วมกับขบวนการ เสรีไทย ทำการต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเอาการเอางาน จนได้รับเหรียญตราสำหรับความกล้าหาญ เต็มเต็ม ขณะเดียวกันเขาก็ได้เปิดร้านค้าเล็กๆ เป็นของตนเองขึ้นโดยใช้ชื่อว่า กรุงเกษมค้าไม้ และยังได้เปิดร้านค้าชื่อว่า เอเชีย หรือที่ต่อมาคือ บริษัท เอเชีย จำกัด จำหน่ายสินค้าหลากหลาย โดยมีบุญศรีผู้เป็นภรรยาคนใหม่ ทำหน้าที่เป็นคนเก็บเงินและดูแลด้านบัญชี ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรก ที่เขามีกิจการเป็นของตนเอง (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 278)

ปี พ.ศ. 2487 เป็นปีที่ทำให้ชีวิตของซิน โสภณพนิช พลิกผันแปรเปลี่ยนครั้งสำคัญ ที่สุด เขาได้ตัดสินใจร่วมทุนร่วมกับขุนนาง ข้าราชการ ทหารและพ่อค้าเชื้อสายจีนที่โด่งดัง ในยุคนั้นประมาณ 9 ตระกูล ส่วนใหญ่เป็นตระกูลแต่จิวที่ประกอบธุรกิจค้าวัสดุก่อสร้าง ค้าทอง จำหน่ายสุรา ทำไม้ขีดไฟ โรงน้ำแข็ง และโรงภาพยนตร์ ด้วยการก่อตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นมาใหม่ อีกแห่งหนึ่ง ชื่อว่า ธนาคารกรุงเทพ โดยมีทุนจดทะเบียน 4 ล้านบาท เรียกชำระครั้งแรก 25 เปอร์เซ็นต์ของทุนจดทะเบียนเป็นจำนวนเงิน 1 ล้านบาท ที่ตั้งของสำนักงานใหญ่แห่งแรก ของธนาคารกรุงเทพเป็นตึกแถวเช่าเล็กๆ 2 คูหาแถวถนนทรงวาด (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 279 - 280)

ธนาคารกรุงเทพได้ทำพิธีเปิดทำการวันแรกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2487 โดยมีนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีในยุคนั้นเป็นประธานในพิธีเปิด ซึ่งต่อมานายควง อภัยวงศ์ ก็ได้นั่งเป็นกรรมการธนาคารกรุงเทพด้วย ในวันเปิดมีผู้นำเงินมาฝากมากกว่า 9 ล้านบาท นับเป็นจำนวนเงินมหาศาลสำหรับยุคนั้น (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 280)

หลังจากธนาคารกรุงเทพเปิดบริการประมาณ 5 – 6 เดือน ซิน โสภณพนิช หนึ่งในกรรมการผู้ก่อตั้งและผู้ถือหุ้นใหญ่คนหนึ่ง ก็ตัดสินใจเข้ามาเป็นกัมประโด มีหน้าที่ หาลูกค้าเงินฝากให้ธนาคาร และต้องรับประกันลูกค้าที่แนะนำมากู้เงินจากธนาคาร

รวมทั้งต้องเป็นผู้ประเมินหลักทรัพย์ของลูกค้ำที่มากู้เงิน และยังมีหน้าที่อื่นๆ อีก

ทันทีที่ชิน โสภณพนิช ก้าวขึ้นเป็นกัมปะโดครั้งนั้น ปรากฏว่าเขาสามารถหาลูกค้ำให้เข้ามาฝากเงินกับธนาคารกรุงเทพเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย เห็นได้จากเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2488 ธนาคารกรุงเทพมียอดเงินฝากอยู่เพียง 10.2 ล้านบาทเท่านั้น แต่หลังจากชิน โสภณพนิชรับหน้าที่กัมปะโดเพียง 6 เดือน คือเมื่อถึงสิ้นปี พ.ศ. 2488 ยอดเงินฝากของธนาคารเพิ่มขึ้นเป็น 18.5 ล้านบาท และต่อมาก็คือปี พ.ศ. 2493 ธนาคารกรุงเทพก็ได้ขยายกิจการสาขาจากกรุงเทพไปเปิดสาขาแห่งแรกที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีนายวิระ รมยะรูป เป็นผู้จัดการสาขาคนแรก (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 281)

สรุปเส้นทางกิจการค้ำของนายห้างชิน โสภณพนิช ในช่วงปี พ.ศ. 2482 – 2487 นับเป็นช่วงแห่งการสะสมทุนและขยายทุนพร้อมกับแสวงหาพันธมิตรทางธุรกิจกับเพื่อนพ้องที่เป็นชาวจีนโพ้นทะเล โดยมีตำแหน่งกัมปะโดค้ำยัน ขณะที่โลกทัศน์ของเขาสดใสพร้อมทั้งตั้งสมบัตเรียนและประสบการณ์ทางด้านธุรกิจการค้าในทุกความเคลื่อนไหว กล่าวกันว่าชิน โสภณพนิช เป็นคนฉลาดหลักแหลมสามารถคำนวณและแก่งอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราและทองคำได้ใกล้เคียงมากที่สุด กระทั่งทำให้เขากลายเป็นหนึ่งในมือเซียนที่เดียว (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 282 - 283)

สำหรับกลยุทธ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จในยุคนั้น ปรากฏว่ามีหลายประการคือ

ประการที่หนึ่ง การเลือกทำเลที่ตั้งของธนาคารได้เหมาะสม ด้วยการยึดเอาย่านเยาวราชเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมยิ่งสำหรับกิจการธนาคารในยุคนั้น เพราะในขณะนั้น เยาวราชมีเพียงแต่เป็นศูนย์กลางของธุรกิจการค้าของกรุงเทพเท่านั้น หากแต่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของพ่อค้าวาณิชทั้งชาวจีนโพ้นทะเลและชาวต่างประเทศอื่นๆ

ประการที่สอง บรรดาผู้ก่อตั้งและกรรมการล้วนแต่เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงและกว้างขวางในวงการค้ำ จึงสามารถชักชวนพรรคพวกเพื่อนฝูงให้นำเงินมาฝากได้เป็นจำนวนมาก ที่สำคัญคือกลุ่มพ่อค้าในสำเพ็งซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทและมีอิทธิพลสำคัญทางการค้าในยุคนั้น

ประการที่สาม การที่เจ้าหน้าที่และพนักงานรุ่นแรกของธนาคารจำนวน 5 คน จาก 23 คน ลาออกจากแบงก์สยามกัมมาจลมาทำงานกับธนาคารกรุงเทพ เท่ากับว่าธนาคารกรุงเทพ มีพนักงานที่มีความรู้และมีประสบการณ์มาร่วมงาน จึงทำให้การดำเนินงานของธนาคารในระยะแรกเป็นไปด้วยดีและทำให้การบริการรวดเร็ว อีกทั้งไม่ผิดพลาดทางด้านการเงินและบัญชี

ประการที่สี่ แม้ว่าธนาคารกรุงเทพจะเริ่มต้นเป็นธนาคารขนาดเล็ก แต่ก็เป็นการเริ่มต้นของคนไทย ด้วยเจตนาที่มุ่งจะทำให้กิจการธนาคารพาณิชย์สามารถเอื้ออำนวย

ความสะดวกแก่พ่อค้า ประชาชนในประเทศเป็นสำคัญ เพราะก่อนหน้านี้ธนาคารพาณิชย์นอกจากจะเป็นของชาวต่างประเทศแล้ว ยังอำนวยความสะดวกเฉพาะแก่คนชั้นสูงและ ชาวต่างประเทศ เป็นสำคัญ ทั้งหมดนี้คือจุดเริ่มต้นที่ดีที่ถูกต้องยิ่งของธนาคารกรุงเทพ

การเข้าไปเป็นผู้บริหารสูงสุดในธนาคารกรุงเทพของชิน โสภณพนิช เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2495 นั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในธนาคารกรุงเทพมากมายหลายประการคือ

ประการหนึ่ง เป็นผู้นำไปสู่การเพิ่มทุนจาก 4 ล้านบาท เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2487 เป็น 20 ล้านบาท เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2495 และเพิ่มเป็น 50 ล้านบาท เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2496 เท่านั้น

อีกประการหนึ่ง รัฐบาลโดยกระทรวงเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน) ได้เข้าร่วมทุนด้วยถึง 30 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 60 ของหุ้นส่วนทั้งหมด กล่าวได้ว่าระหว่างปี พ.ศ. 2495 – 2500 ที่ธนาคารกรุงเทพตกอยู่ในอาณัติของรัฐบาลโดยปริยายนั้น ในฐานะที่เป็นธนาคารที่มีการขยายตัวเติบโตอย่างชนิดก้าวกระโดด ไม่เพียงแต่ขยายตัวเติบโตในประเทศ แต่ยังได้ขยายสาขาไปยังฮ่องกง เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2497 และโตเกียว เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2498 เท่ากับเป็นการผลักดันธนาคารให้มีบทบาทเทียบเท่าเทียมไต่กับธนาคารต่างประเทศอื่นๆ อีกด้วย (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 295 - 296)

หลังการทำรัฐประหารอีกครั้งของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 นายห้างชินต้องประสบกับมรสุมร้ายแห่งชีวิต ถึงกับต้องห่างเมืองไทยไปอยู่ต่างประเทศเป็นการชั่วคราว โดยส่วนใหญ่อยู่ที่ประเทศฮ่องกง สิงคโปร์ และได้หวั่นเพื่อหลบภัยทางการเมือง รวมระยะเวลา 5 ปีเศษ ที่เขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในต่างแดน เจ้าสัวชินมิเพียงบริหารกิจการของตนผ่านประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และบุญชู โรจนเสถียร สองขุนพลขวาซ้ายเท่านั้น ทว่าในช่วงที่เขาอยู่ต่างประเทศ เขายังขยายกิจการธนาคารกรุงเทพด้านต่างประเทศอย่างมิหยุดยั้งในทุกๆ ด้าน สามารถขยายกิจการสาขาในต่างประเทศของธนาคารกรุงเทพออกไปถึง 5 สาขา ภายใน 5 ปี รวมทั้งยังได้ดำเนินกิจการค้าข้าว โดยร่วมกับกลุ่มทุนค้าข้าวในยุคนั้น กระทั่งทำให้ธนาคารกรุงเทพกลายเป็นฐานการเงินให้แก่บริษัทยักษ์ใหญ่ค้าข้าวส่งออกในเวลาต่อมา เช่น กลุ่มเกษตรรุ่งเรือง เป็นต้น

เมื่อนายห้างชินเดินทางกลับเมืองไทย มาเป็นผู้บริหารกิจการธนาคารกรุงเทพอย่างเต็มตัวในปี พ.ศ. 2507 ปรากฏว่ากิจการธนาคารกรุงเทพได้ขยายตัวจากเดิมถึงหนึ่งเท่าตัวได้เพิ่มทุนจากเดิม 50 ล้านบาท เป็น 100 ล้านบาท และปีต่อมาก็เพิ่มเป็น 200 ล้านบาท (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 300 - 301)

ในปี พ.ศ. 2516 ประเทศไทยได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งใหญ่ คือ

14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่เรียกกันว่า วันมหาวิปโยค ทำให้จอมพลประภาส จารุเสถียร ลาออกจากตำแหน่งประธานกรรมการธนาคารกรุงเทพเพื่อลี้ภัยทางการเมือง ทำให้เจ้าสัวชิน โสภณพนิช ได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งแทน โดยควบตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ด้วย แต่ในปี พ.ศ. 2520 เจ้าสัวชินก็ได้วางมือจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ พร้อมกับเปิดทางให้นายบุญชู โรจนเสถียร ก้าวขึ้นเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่แทน โดยเจ้าสัวชิน โสภณพนิช ยังคงบริหารจัดการในตำแหน่งประธานกรรมการเหมือนเดิม

ปี พ.ศ. 2521 ธนาคารกรุงเทพ ได้รับจัดอันดับให้เป็นธนาคารที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอาเซียน และกลายเป็นธนาคารที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของไทย กระทั่งกลายเป็นธนาคารชั้นนำ 1 ใน 500 ของโลกในเวลาต่อมา

ปี พ.ศ. 2523 ชาตรี โสภณพนิช บุตรชายคนที่ 2 ของเจ้าสัวชิน ก็ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่แทนนายบุญชู โรจนเสถียร

ปี พ.ศ. 2527 เจ้าสัวชิน โสภณพนิช ได้ตัดสินใจประกาศวางมือจากการกิจทั้งปวงในธนาคารกรุงเทพ เพื่อพักผ่อนในบั้นปลายชีวิต อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำตระกูลโสภณพนิชรุ่นที่ 2 เข้ามารับภาระแทนอย่างเต็มตัว

และปี พ.ศ. 2531 เป็นปีที่ตระกูลโสภณพนิช และธนาคารกรุงเทพสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ นั่นก็คือ เจ้าสัวชิน โสภณพนิช ได้ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคไตและโรคหัวใจ ณ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ เมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2531 ขณะที่เขาอายุได้ 78 ปี พร้อมกับทิ้งมรดกไว้ให้แก่ชาตรี และบุตรธิดา ครอบครัวตระกูลโสภณพนิชทุกคนนับแสนล้าน (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 301 - 303)

ประวัตินายเทียม โชควัฒนา

ชีวิตวัยเด็กและการศึกษา

เจ้าตัวเทียม โชควัฒนา หรือที่มีชื่อเดิมว่า เสงเทียม แซ่ลี ถือกำเนิดเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2459 ในละแวกตรอกเตี้ยตั้งลิ้งโกย ย่านจักรวรรดิ กรุงเทพฯ เป็นบุตรชายของ นายฮกเปี้ยว และนางสอน แซ่ลี

เทียม โชควัฒนา มีพี่น้องร่วมมารดาและต่างมารดากัน 4 คน โดยเป็นน้องชายร่วมมารดาเดียวกัน 2 คน คือ ธนา ธนสารศิลป์ ได้แต่งงานกับงามจิตต์ มีบุตรธิดารวม 6 คน ส่วนน้องชายคนเล็กชื่อ ฮังตง แซ่ลี มีลูกสาวล้วน 7 คน และได้อาศัยอยู่ที่ประเทศฮ่องกง

ส่วนพี่น้องของเทียมที่เกิดกับแม่ชาวจีนที่ชื่อ ไค้วซูเอียง มี 2 คน คือ เสงหมง เกรียงปรารณา แต่งงานกับเซียมเกรียง มีบุตรธิดา 2 คน และ มนุ ก้องวัฒนา แต่งงานกับกิริยา มีบุตรธิดา 5 คน (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 12)

เด็กชายสงเทียม แซ่ลี เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนเผยอิง ซึ่งเป็นโรงเรียนภาษาจีนที่มีชื่อเสียง แต่การเรียนของเขาก็กระต่อนกระแท่น ทั้งๆ ที่เด็กชายสงเทียมเป็นเด็กที่เฉลียวฉลาดปราดเปรื่อง เนื่องจากในขณะที่กำลังเรียนหนังสือ ต้องช่วยงานครอบครัวทำงานไปด้วย จนต้องทิ้งการเรียนกลางคัน หันเหชีวิตมาช่วยผู้เป็นบิดาทำมาค้าขาย (วิจักขณ์ วรรณจิตต์, 2547 : 114)

เล่ากันว่า ในขณะที่เด็กชายสงเทียม มีอายุประมาณ 12-13 ขวบ เมื่อกลับจากโรงเรียนตอน 4 โมงเย็น ก็ไปรับยาเส้นจากบริษัทจำหน่ายบุหรี่ยามาให้ผู้เป็นมารดาที่บ้านมวนบุหรี่ยา หลังจากนั้นก็ต้องช่วยผู้เป็นมารดาไปจนถึง 6 โมงเย็น จึงจะได้กินข้าว ขณะที่บางครั้งต้องนั่งมวนบุหรี่ยาไปจนถึง 2 ทุ่ม (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 8)

เส้นทางชีวิตในวัยหนุ่มและชีวิตครอบครัว

ชีวิตการงานครั้งแรกของหนุ่มสงเทียม นั้น เป็นการเริ่มต้นอย่างสมบูรณ์แบบในปี พ.ศ. 2474 หลังจากยุติการเรียน นั่นก็คือการช่วยงานจิปาถะในร้านค้าของบิดา พร้อมกันนั้นก็ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง จากการอ่านหนังสือพิมพ์ จากการสังเกตและศึกษาวิธีการทำงานของผู้คนรอบข้าง

ลี ฮกเปี้ยว ผู้เป็นบิดาได้ลาออกจากอาชีพเดิมคืออาชีพเสมียนรับจ้างเขียนโพยก๊วน มาร่วมกับบรรดาน้องๆ บุคเบิกและขยายกิจการร้านเปี้ยวสะ สำหรับกิจการของร้านเปี้ยวสะ

ในช่วงเวลาแห่งการเริ่มต้นและบุกเบิก เป็นร้านค้าส่งทำการจำหน่ายสินค้าประเภทนม น้ำตาล แป้งหมี่ น้ำมัน ฯลฯ ซึ่งขณะนั้นยังเป็นสินค้าที่ไทยต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ สำหรับสินค้าในยุคแรกของร้านเปี้ยวจะต้องติดต่อสั่งซื้อมาจากบริษัทต่างชาติ อาทิเช่น บอร์เนียว มิดชูย แองโกล - ไทย ฯลฯ หรือไม่ก็ติดต่อขอซื้อสินค้ากันระหว่างร้านค้าแถวตลาดทรงวาด ที่สั่งซื้อสินค้าเข้ามาจากตลาดสิงคโปร์ ฮองกง มาเก๊า แล้วนำสินค้าเหล่านั้นมาเปิดบัญชีให้กับลูกค้ารายย่อยอีกต่อหนึ่ง โดยลูกค้าจะเข้ามาติดต่อขอซื้อถึงร้าน ภาระหน้าที่การงานของเทียม ที่ผู้เป็นบิดาและผู้เป็นอามอบหมายให้ทำประจำวันก็คือ ทำหน้าที่เป็นพนักงานขายไปจนถึงญาติ หรือจับกัง (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 8 – 9)

หลังจากหนุ่มเทียมทำงานในหน้าที่สารพัดอยู่ในร้านเปี้ยวสะประมาณ 2 – 3 ปี ได้ค่าจ้างเดือนแรก 6 บาท อีกหกเดือนต่อมาได้เพิ่มเป็น 12 บาท จนกระทั่งถึง 22 บาท ในปี พ.ศ. 2476 ก็ได้แต่งงานกับนางสาวสายพิณ คารกานนท์ หรือในชื่อจีนว่า ชิวคิม แซ่ตั้ง เป็นลูกสาวเจ้าของร้านขายทองแถวประตูน้ำ กรุงเทพฯ ขณะที่แต่งงานหนุ่มเทียมมีอายุได้ 17 ปี ส่วนสายพิณมีอายุ 19 ปี

ทั้งนี้ เทียมและสายพิณ มีบุตร - ธิดา รวม 8 คน เรียงลำดับดังนี้ บุญย์เอก โชควัฒนา, บุญปกรณ์ โชควัฒนา, บุญยสิทธิ์ โชควัฒนา, ศิริยล โชควัฒนา, ศิรินา ปวโรฬารวิทยา, ณรงค์ โชควัฒนา, บุญชัย โชควัฒนา และบุญเกียรติ โชควัฒนา (บุญชัยและบุญเกียรติ เป็นลูกชายฝาแฝด) (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 11 - 12)

เทียมเป็นคนช่างสังเกต ช่างเรียนรู้ เรียนรู้จากสินค้า ตลาด ลูกค้า และเทคนิค ในการทำมาค้าขายจากผู้ประสบความสำเร็จ รวมทั้งยังเป็นผู้ที่ชอบซักถามอีกด้วย โดยเฉพาะเมื่อมีเวลาว่าง เทียมก็จะต้องขวนขวายศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ความรู้ที่เขาได้รับในการเรียนรู้ ทางด้านการค้าทางหนึ่งก็คือ จากการสังเกตและฟังผู้เป็นบิดาและผู้เป็นอาพุดคุยปรึกษาหารือ เรื่องการทำมาค้าขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางกลยุทธ์ทางการค้าของผู้เป็นบิดาและผู้เป็นอา

เส้นทางธุรกิจการค้าจากธุรกิจกงสีเป็นเจ้าแก

ปี พ.ศ. 2494 เสงเทียมได้จดทะเบียนร้านขายของชำธรรมดาเป็นบริษัท ชื่อ บริษัท เฮียบเซ่งเซียง จำกัด เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2494 ด้วยทุนจดทะเบียน 2 ล้านบาท ต่อมา ในปี พ.ศ. 2495 ก็ได้จัดตั้งบริษัทขึ้นมาดำเนินกิจการค้ากับญี่ปุ่น โดยเฉพาะ ชื่อว่า บริษัทเคียวโกะ จำกัด

ครั้งเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2495 เสงเทียมก็ได้ยื่นขอแก้ไขเปลี่ยนแปลง ชื่อบริษัท เฮียบเซ่งเซียง เสียใหม่ เป็นชื่อ บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด ซึ่งมีความหมาย

เป็น ภาษาไทยว่า การมารวมกันเข้าแล้วเกิดความวัฒนาถาวรต่อไป พร้อมกับเพิ่มทุนจดทะเบียนเป็น 4 ล้านบาท

หลังจากนั้นกิจการของบริษัท สหพัฒนพิบูล ภายใต้การบริหารของเทียม โชควัฒนา ก็ได้เจริญก้าวหน้าตามลำดับ จากบริษัทที่เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค ก้าวสู่การเป็นบริษัทผู้ผลิตสินค้าด้วยตนเอง และมีบริษัทในเครือเพิ่มขึ้นอีกกว่า 200 บริษัท จากพนักงานเพียงไม่กี่คนก็เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนหลายหมื่นคน กลายเป็นเจ้ายุทธจักรวงการสินค้าอุปโภคบริโภคอันดับหนึ่งของเมืองไทย และมีชื่อเสียงในต่างประเทศ มียอดจำหน่ายปีละ 7 หมื่นล้านบาท (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 20)

ปี พ.ศ. 2499 บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด ได้จัดตั้งบริษัทเพิ่มอีกบริษัทหนึ่งคือ บริษัท สากลการทอ ซึ่งดำเนินธุรกิจผลิตเสื้อกั๊กผ้าทอชนิดตราลูกไก่ออกสู่ตลาด นับเป็นการก้าวเข้าสู่อุตสาหกรรมประเภทการ์เมนต์เต็มตัวครั้งแรกของกลุ่มก็ว่าได้

ปี พ.ศ. 2501 ได้ทำการติดต่อกับบริษัท ไล้ออน ประเทศญี่ปุ่น เพื่อสั่งแซมพู และยาสีฟันเข้ามาจำหน่าย ปรากฏว่าทั้งยาสีฟันและแซมพูของไล้ออนเป็นสินค้าที่คนไทยอ้าแขนต้อนรับอย่างน่าประทับใจ จนปีต่อมาสหพัฒนฯ ต้องสั่งเครื่องจักรเข้ามาทำการบรรจุแซมพูเอง เพื่อให้มีสินค้าทันกับความต้องการของผู้บริโภค และในปีเดียวกันนี้ บริษัท สหพัฒนพิบูล จำกัด ก็ได้แตกสาขาออกเป็นบริษัทย่อยๆ อีก 2 บริษัท เพื่อให้การบริหารและการจัดจำหน่ายเป็นไปได้ อย่างดียิ่งขึ้น คือ บริษัท ไทยแคปปีตอล ขายสินค้าประเภทเครื่องเหล็ก และบริษัท สัมพันธมิตร จำกัด ทำการจำหน่ายประเภทเครื่องเคลือบ

ปี พ.ศ. 2503 ถือเป็นยุคแรกของการจำหน่ายผงซักฟอกท้อป ซึ่งผลปรากฏว่าสินค้าขายดีอย่างน่าประทับใจ และเป็นปีที่บริษัท สหพัฒนฯ ต้องประสบกับคู่แข่งเป็นครั้งแรก เนื่องจากบริษัท คอลเกตปาล์มโอสีฟ ได้มีการจัดตั้งโรงงานผลิตผงซักฟอกขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองไทย ทั้งนี้ได้ทำการผลิตผงซักฟอกยี่ห้อแพ็บ และบริษัท ลีเวอร์บาร์เธอร์ (ประเทศไทย) ผลิตผงซักฟอกยี่ห้อบรีสขึ้นมา

ดังนั้น จึงได้ทำการร่วมทุนกับไล้ออนซึ่งค้าขายกันมานาน จัดตั้งบริษัท ไล้ออน ประเทศไทยขึ้น การร่วมทุนในครั้งนี้ เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญมาก เพราะเป็นการเรียนรู้ทั้งการผลิตและการบริหารจากกลุ่มไล้ออนประเทศญี่ปุ่น สินค้าผงซักฟอกมาลงตัวที่ยี่ห้อเปาปุ่นจีน ด้วยหลักการตลาดและสโลแกนที่ว่า คุณภาพคือสัจย์ ราคายุติธรรม เป็นจุดขายที่ส่งผลให้บริษัทมียอดจำหน่ายสูงขึ้นตามลำดับ (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 22 - 24)

ปี พ.ศ. 2504 ได้เปิดบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอางแมคแฟลคเตอร์ ในรูปแบบของการนำเอาพนักงานหญิงเป็นผู้แนะนำสินค้าที่เรียกว่า บีเอ โดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางด้านความงาม

ประจำคาเตอร์ขายเครื่องสำอางทุกแห่ง ซึ่งเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ทางการขายอีกบทหนึ่งของเมืองไทย

ปี พ.ศ. 2505 บริษัท สหพัฒน์พิบูล ได้ร่วมทุนครั้งแรกกับญี่ปุ่น เพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ซิปวินัส ทั้งนี้ เทียมได้มอบหมายคำหริ คารกานนท์ เข้าไปบริหารงาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนาสู่ความเติบโตของสหพัฒน์ฯ กลายเป็นเสาหลักเสาแรกของสหกรู๊ป กระทั่งพัฒนามาเป็นบริษัทมหาชน และเป็นบริษัทแกนหลักของตระกูลโชควัฒนา ในกาลต่อมา

ปี พ.ศ. 2507 บุญยสิทธิ์ โชควัฒนา ทายาทคนที่ 3 ของเทียม ได้ก่อตั้งบริษัท อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลคอมเมติกส์ หรือ ไอซีซี ขึ้นมา ต่อมาได้กลายเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่รองจากบริษัท สหพัฒน์พิบูล ทำการลงทุนทางด้านคอมพิวเตอร์ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2515 ได้ก่อตั้ง บริษัท สหพัฒน์ฯ อินเวสเมนต์ และบริษัท โชควัฒนา จำกัด ทำหน้าที่เป็นบริษัทลงทุนของครอบครัว และเป็นบริษัทส่วนตัวของตระกูลโชควัฒนา รวมทั้งทำหน้าที่เป็นบริษัทบริหารกิจการของตระกูลโชควัฒนาอีกด้วย นอกจากนี้ก็ยังมีบริษัทอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 24 - 26)

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 สหกรู๊ปขยายกิจการออกไปอย่างกว้างขวาง ในหลายปริมณฑลของธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ ทั้งเป็นผู้ลงทุนเองและร่วมมือหรือร่วมลงทุนหรือการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจกับต่างประเทศ ซึ่งรวมแล้วมีไม่น้อยกว่า 175 บริษัท ในขณะที่มีพนักงานในเครือทั้งหมด 4 หมื่นคน

คุณสมบัติของ เทียม โชควัฒนา ที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจที่ดีนั้นมีหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ไม่หยุดยั้ง เป็นคนช่างสังเกตและจดจำแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบธุรกิจ
2. เป็นผู้มีสายตายาวไกล สามารถคาดเดาสถานการณ์ข้างหน้าได้อย่างถูกต้องใกล้เคียง
3. เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์และยอมรับความเปลี่ยนแปลง กล้าทดลองสิ่งใหม่ๆ
4. เป็นผู้มีมานะบากบั่นไม่ท้อถอย ไม่เคยยอมแพ้ต่องานหนักเอาเบาสู้ ไม่สนใจในวัตถุนิยมที่จะเป็นความสุขส่วนตัว
5. มีความซื่อสัตย์และยุติธรรม มีสัจจะและคุณธรรม
6. เป็นผู้รู้จักวางแผนและวิธีการในการดำเนินงานด้วยความรอบคอบ รัศกุม สุขุม ลุ่มลึก และติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ

7. เป็นผู้ที่มิครอบครองบ่อนราปรี่น ยึดหลักปกครองลูกหลานด้วยพรหมวิหาร 4
อบรมบุตรหลานให้เป็นคนดี ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และไม่สร้างศัตรู ให้บุตรหลานทำธุรกิจ
ที่สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อชาติและสังคม ไม่ให้เกี่ยวข้องกับอบายมุข (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์,
2544 : 29 - 30)

และในวันเสาร์ที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2534 เป็นปีที่เทียม โชควัฒนา ได้ถึงแก่กรรม
ด้วยโรคหัวใจล้มเหลวด้วยอาการสงบ ที่โรงพยาบาลพญาอินเดอรเนชั่นแนลคลินิก ในขณะที่มี
อายุได้ 75 ปี ท่ามกลางความเศร้าสลดของบุตรธิดาและเครือญาติ นับเป็นการสูญเสียจอมยุทธ์
ที่เยี่ยมยุทธ์คนหนึ่งในวงการค้าธุรกิจของเมืองไทย (อิริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2544 : 27)

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ประวัติ ดร. บุญยง ว่องวานิช

ชาติภูมิ

นามเดิม ดร.บุญยง นามสกุล ว่องวานิช เกิดวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2468 ที่เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร นามบิดา คุณหมอล้วน ว่องวานิช นามมารดา คุณนายเพิ่มพูน ว่องวานิช คู่สมรส นางสาวิกา ว่องวานิช (ถึงแก่กรรม) นางอัญชลี ว่องวานิช มีบุตร 2 คน คือ นายอนุรุท ว่องวานิช นายล้วนชาย ว่องวานิช มีธิดา 2 คน คือ ดร.อัญญา (เมธาธรรม) ว่องวานิช ดร.เพิ่มหญิง ว่องวานิช

วิทยฐานะ

จบระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร ระดับอุดมศึกษาจากเซนต์ปีเตอร์สคอลเลจ ประเทศฮ่องกง และมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา วุฒิปริญญาการบริหารชั้นสูง จากมหาวิทยาลัยอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2506 และได้รับพระราชทานปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ พ.ศ. 2531

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตรีตาราจักราชวงศ์ช่างเผือก เมื่อปี พ.ศ. 2525

งานด้านธุรกิจ

- พ.ศ. 2506 – 2509 เป็นอุปนายกเกสซ์พาคิซซ์สมาคม
- พ.ศ. 2507 เป็นกรรมการก่อตั้งสมาคมจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2509 เป็นประธานคณะกรรมการก่อตั้งสมาคมอุตสาหกรรมไทย (ปัจจุบันเป็นสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)
- พ.ศ. 2510 – 2512 เป็นนายกเกสซ์พาคิซซ์สมาคม
- พ.ศ. 2510 – 2515 เป็นเลขาธิการกิตติมศักดิ์สมาคมอุตสาหกรรมไทย (ปัจจุบันเป็นสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)

- พ.ศ. 2512 เป็นประธานคณะกรรมการก่อตั้งบริษัทอาหารสากล จำกัด
- พ.ศ. 2513 – 2514 เป็นผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์อุตสาหกรรมไทย
- พ.ศ. 2513 – 2517 เป็นกรรมการผู้อำนวยการ บริษัทอาหารสากล จำกัด
- พ.ศ. 2515 – 2517 เป็นประธานกรรมการบริษัทอาหารสากล จำกัด
- พ.ศ. 2519 – 2525 เป็นนายกสมาคมการค้าส่งเสริมหัตถกรรมไทย
- พ.ศ. 2524 เป็นกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการเลือกสรรเกสรดีเด่น
เกสรกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2532 – 2539 เป็นกรรมการ Board of Trustee ของสมาคมจัดการธุรกิจ
แห่งประเทศไทย

งานด้านการเมือง

- พ.ศ. 2508 – 2510 เป็นสมาชิกสภาจังหวัดพระนคร
- พ.ศ. 2516 เป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ
เป็นอนุกรรมการคณะที่ปรึกษาระเบียบนายกรัฐมนตรีก
เกี่ยวกับการพิจารณาแผนและนโยบายทางวิทยาศาสตร์
- พ.ศ. 2517 เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- พ.ศ. 2518 เป็นกรรมการในคณะกรรมการเศรษฐกิจ
- พ.ศ. 2526 – 2529 เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
และการพลังงาน
- พ.ศ. 2532 – 2533 เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

งานด้านการศึกษา

- พ.ศ. 2507 – 2515 เป็นเลขาธิการกิตติมศักดิ์ สมาคมอัสสัมชัญ
- พ.ศ. 2516 – 2521 เป็นผู้ช่วยผู้ตรวจการลูกเสือ
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2518 เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพ จ.เชียงใหม่
เป็นกรรมการสรรหาอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เป็นกรรมการกองทุนวิจัย สภาวิจัยแห่งชาติ
- พ.ศ. 2518 – 2521 เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- พ.ศ. 2523 – 2526 เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 พ.ศ. 2532 – 2539 เป็นอาจารย์พิเศษ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 พ.ศ. 2533 – 2539 เป็นกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

งานด้านศาสนา

- พ.ศ. 2492 เป็นประธานคณะกรรมการก่อตั้งยุวพุทธิกสมาคม
 แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
 พ.ศ. 2493 – 2497 เป็นนายกยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
 ในพระบรมราชูปถัมภ์
 พ.ศ. 2500 อุปสมบทครั้งแรกเป็นเวลา 3 สัปดาห์ เพื่ออานิสงส์
 ในวาระถึงพุทธกาล ณ วัดเทพศิรินทราวาส
 พ.ศ. 2507 อุปสมบทครั้งที่ 2 เป็นเวลา 3 เดือน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บิดา
 คุณหมอล้วน ว่องวานิช ที่ถึงแก่กรรม ณ วัดเทพศิรินทราวาส
 พ.ศ. 2517 – 2531 เป็นนายกยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
 ในพระบรมราชูปถัมภ์
 พ.ศ. 2510 เป็นกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองพระชนมายุ
 สมเด็จพระสังฆราช และฉลองครบรอบ 100 ปี
 วัดมกุฏกษัตริยาราม
 พ.ศ. 2519 – 2522 เป็นรองประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก
 พ.ศ. 2522 – 2524 เป็นกรรมการอำนวยการ สภายุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ
 พ.ศ. 2523 เป็นอนุกรรมการด้านศาสนาและที่ปรึกษาการจัดงาน
 สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี กรมการศาสนา
 พ.ศ. 2523 – 2527 เป็นอนุกรรมการในคณะกรรมการคัดเลือกบุคคลผู้ทำคุณ
 ต่อพระพุทธศาสนา
 พ.ศ. 2526 เป็นรองประธานคณะกรรมการทำงานจัดทำแผนทำนุบำรุงส่งเสริม
 พระพุทธศาสนา สภายุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ
 พ.ศ. 2526 – 2528 เป็นกรรมการอำนวยการ สภายุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ
 เป็นกรรมการกลางพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย
 ในพระบรมราชูปถัมภ์

- พ.ศ. 2527 เป็นกรรมการงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาวันวิสาขบูชา
กรรมการศาสนา
- พ.ศ. 2528 – 2539 เป็นประธาน มูลนิธิยุวพุทธิกมุนินิธิ
- พ.ศ. 2529 – 2539 เป็นกรรมการมูลนิธิท่านพุทธทาสภิกขุ
- พ.ศ. 2531 – 2539 เป็นกรรมการที่ปรึกษาปรีชญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย
เป็นรองประธานคณะกรรมการบริหารคณะกรรมการระดับโลก
เพื่อการระดมทุนบูรณะสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธเจ้า
องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก
- พ.ศ. 2532 – 2539 เป็นนายกกิตติมศักดิ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์
- พ.ศ. 2539 – ปัจจุบัน อุปสมบทตลอดชีวิต เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล
แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
ครองราชย์ครบ 50 ปี (กาญจนาภิเษก) ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

งานด้านสาธารณะสงเคราะห์

- พ.ศ. 2503 - 2505 เป็นอนุกรรมการสำนักงาน ก.ต.ภ.
- พ.ศ. 2507 – 2514 เป็นกรรมการสมาชิวิศัลยกรรม
- พ.ศ. 2512 – 2521 เป็นกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพและส่งเสริมอาชีพคนพิการ
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2516 เป็นอนุกรรมการอาชีพและธุรกิจ – เศรษฐกิจชนบท
ในคณะกรรมการเร่งรัดพัฒนาชนบทกระทรวงมหาดไทย
- พ.ศ. 2517 – 2521 เป็นกรรมการกลางสมาคมปราบวัณโรคแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2518 – 2521 เป็นกรรมการอำนวยการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
เป็นกรรมการในคณะผู้อำนวยการ กองทุนสงเคราะห์ชุมชน
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
เป็นกรรมการกองทุนพระราชทานช่วยเหลือการศึกษาเด็กยากจน
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
เป็นกรรมการประสานงานช่วยเหลือทหาร ตำรวจ
และอาสาสมัครที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศชาติ
สภาสังคม สงเคราะห์แห่งประเทศไทย

- พ.ศ. 2518 – 2530 เป็นประธานกรรมการกองทุนพระราชทานส่งเสริมอาชีพ
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2519 เป็นกรรมการวันแม่แห่งชาติฝ่ายพิธีการ
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2519 – 2521 เป็นกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2519 – 2539 เป็นเลขาธิการกิตติมศักดิ์ มูลนิธิสรรพรรณิต
- พ.ศ. 2520 – 2531 เป็นกรรมการวันแม่แห่งชาติ
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2521 – 2523 เป็นกรรมการในคณะกรรมการพิจารณาโครงการ
และจัดสรรเงินทุน กองทุนสงเคราะห์ชุมชน
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2522 เป็นกรรมการรณรงค์หาทุนกองทุนสงเคราะห์ชุมชน
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2522 – 2526 เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข
- พ.ศ. 2526 เป็นกรรมการในคณะกรรมการประสานงานระหว่างกรรมการ
สาขาต่างๆ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
เป็นกรรมการบริหาร ศูนย์ประสานงานองค์การเอกชน
ด้านศีลธรรม วัฒนธรรม และจิตใจ
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2527 – 2539 เป็นที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น – ไทย
แห่งเมืองฮิโรชิมา
เป็นกรรมการอุปถัมภ์และกรรมการที่ปรึกษา
สมาคมต่อต้านโรคมะเร็งแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. 2528 เป็นกรรมการ โครงการและฝ่ายหาทุน
กองทุนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง
- พ.ศ. 2528 – 2530 เป็นกรรมการฝ่ายหาทุน กองทุนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง
สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างตึก “ล้วน – เพิ่มพูล ว่องวานิช”

(ศูนย์ป้องกันและรักษาโรคมะเร็ง) สูง 10 ชั้น

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย

พ.ศ. 2529 – 2539 เป็นกรรมการสภากาชาดไทย

พ.ศ. 2531 – 2539 เป็นประธานมูลนิธิว่องวานิช

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นายเอกวุฒิ สารมาศ
วัน เดือน ปีเกิด	2 เมษายน 2515 จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2542	ศาสตรบัณฑิต สังคมศาสตร์ เอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีนครราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
พ.ศ.2549	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ.2541-2547	เจ้าหน้าที่ธุรการ, ปฏิบัติงานฝ่ายพัสดุ
พ.ศ.2548-ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีนครราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
ที่อยู่	26/2 หมู่ที่ 7 ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม 73160